

Briselē, 31.5.2017.
COM(2017) 291 final

PĀRDOMU DOKUMENTS

PAR EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS SAVIENĪBAS PADZIĻINĀŠANU

2017. gada 1. martā Eiropas Komisija iesniedza Balto grāmatu par Eiropas nākotni. Tas bija sākums plašai diskusijai par nākotnes Eiropas Savienību ar 27 dalībvalstīm. Lai vēl vairāk sekmētu diskusijas, Eiropas Komisija ir iesniegusi vairākus pārdomu dokumentus par būtiskākajiem jautājumiem, kas noteiks to, kādi būs nākamie gadi.

Šajā pārdomu dokumentā, kas ir trešais šajā sērijā, izklāstīti iespējamie ceļi virzībā uz ekonomiskās un monetārās savienības padziļināšanu un tās izveides pabeigšanu līdz 2025. gadam. Tajā izklāstīti konkrēti pasākumi, kas jāpaveic laikposmā līdz Eiropas Parlamenta vēlēšanām 2019. gadā, kā arī virkne iespēju pēc tam sekojošajos gados. Pamatojoties uz piecu priekšsēdētāju ziņojumu, ir paredzēts gan veicināt diskusijas par EMS, gan palīdzēt panākt kopīgu redzējumu par tās turpmāko struktūru.

Vienotā valūta ir viens no Eiropas ievērojamākajiem un taustāmākajiem sasniegumiem. Tā palīdzēja integrēt mūsu ekonomikas un satuvināja Eiropas iedzīvotājus. Taču tā vienmēr ir bijusi kas vairāk nekā tikai monetārs projekts. Tā bija iecerēta kā labklājības solījums, un tādai tai arī ir jāpaliek, arī tiem, kas par eurozonas dalībniekiem vēl tikai kļūs.

Minētais labklājības solījums kļuva nozīmīgāks kā jebkad, kad Eiropu satricināja finanšu un ekonomikas krīze. Minētajos gados gūtā sāpīgā pieredze eiropiešiem radīja vēlmi pēc kā vairāk nekā tikai vienotā valūta, proti, lielākas stabilitātes, lielākas aizsardzības un lielākām iespējām. Apņēma rīcība, reaģējot uz krīzi, nolūkā pilnveidot instrumentus un eurozonas struktūru, daļēji atbilst šīm gaidām. Šodien ES ekonomika atkal aug, un bezdarba līmenis ir sasniedzis savu zemāko atzīmi pēdējo astoņu gadu laikā. Taču eurozonai ir vajadzīgi ne tikai ugunsdzēsēji. Tai vajadzīgi arī celtnieki un arhitekti ar ilgtermiņa redzējumu.

Mūsu ekonomiskā un monetārā savienība joprojām neattaisno cerības trijās jomās. Pirmkārt, tā vēl nav spējīga pietiekami atrisināt krīzes rezultātā radušās sociālās un ekonomiskās atšķirības starp eurozonas dalībniekiem un pašā eurozonā. Otrkārt, šie centrālās spēki ir saistīti ar augstu politisko cenu. Ja tie netiks atrisināti, tie drīzāk mazinās iedzīvotāju atbalstu euro un radīs dažādus priekšstatus par izaicinājumiem nevis konsensu par nākotnes redzējumu. Visbeidzot, kaut gan EMS ir kļuvusi spēcīgāka, tā vēl nav pilnībā atguvusies no trieciena.

2017. gada 25. martā parakstot Romas deklarāciju, ES vadītāji apņēma "strādāt pie tā, lai tiktu pabeigta ekonomiskās un monetārās savienības izveide; lai virzītos uz Savienību, kurā ekonomikas tuvinās". Tagad šis solījums ir jāpilda. Tam vajadzīga politiskā drosme, vienots redzējums un apņēmība rīkoties kopējās interesēs.

Spēcīgam euro vajadzīga spēcīgāka ekonomiskā un monetārā savienība.

“Šajos pārmaiņu laikos, ņemot vērā mūsu pilsoņu bažas, mēs paužam apņemību attiecībā uz Romas programmu un solāmies strādāt, lai virzītos uz (...) Savienību, kurā (...) stabila un vēl vairāk nostiprināta vienotā valūta paver ceļu izaugsmei, kohēzijai, konkurētspējai, inovācijai un mijiedarbībai, īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem; Savienību, kas sekmē pastāvīgu un ilgtspējīgu izaugsmi, izmantojot investīcijas, strukturālas reformas un strādājot pie tā, lai tiktu pabeigta ekonomiskās un monetārās savienības izveide; Savienību, kurā ekonomikas tuvinās.”

Romas deklarācija, ES līderi, 2017. gada 25.martā

EMS izveides pabeigšana nav pašmērķis. Tas ir līdzeklis, lai radītu labāku un taisnīgāku dzīvi visiem iedzīvotājiem, sagatavotu ES nākotnes globālajiem izaicinājumiem un veicinātu katras dalībvalsts labklājību.

Piecu priekšsēdētāju ziņojums: Eiropas ekonomiskās un monetārās savienības pabeigšana

Žans Klods Junkers ciešā sadarbībā ar Donaldu Tusku, Jerūnu Deiselblūmu, Mario Dragi, un Martinu Šulcu, 2015. gada 22. jūnijā.

Satura rādītājs

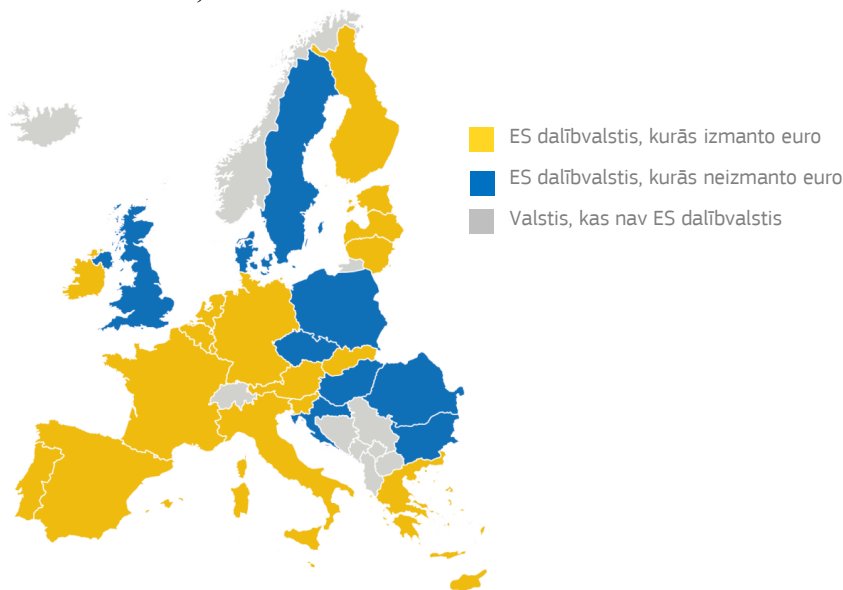
1. Ievads	4
2. Euro līdzšinējā vēsture	7
3. Stimuls Ekonomiskās un monetārās savienības izveides pabeigšanai	12
4. Pārdomas par iespējamo turpmāko virzību	19
5. Secinājumi	33

1. Ievads

Euro ir ne tikai valūta. Mūsu kontinentam, kas tik ilgi bija sašķelts, euro banknotes un monētas ikdienā ir taustāms atgādinājums par brīvību, ērtībām un iespējām, ko piedāvā Eiropas Savienība.

Šodien euro izmanto vairāk kā 340 miljoni Eiropas iedzīvotāju 19 dalībvalstīs. Septiņas no dalībvalstīm, kas ES pievienojās 2004. gadā, euro jau ir ieviesušas. Un ir pagājuši tikai 25 gadi, kopš Māstrihtas līgums pavēra ceļu vienotai valūtai, un tikai 15 gadi, kopš apritē parādījās pirmā monēta.

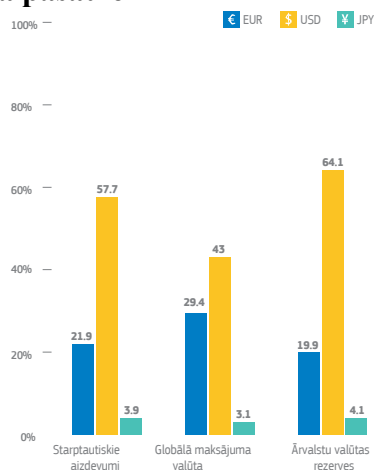
Euro ir valūta, ko izmanto 19 dalībvalstīs

Avots: Eiropas Komisija

Kopš tā rašanās euro ir kļuvis par otro visbiežāk izmantoto valūtu visā pasaulē. 60 valstis un teritorijas, kuras apvieno 175 miljonus cilvēku, savs valūtas tieši vai netieši ir piesaistījušas euro.

Euro ir otrā nozīmīgākā valūta pasaulē

Avots: Eiropas Centrālā banka, 2016. gada jūnijs.

Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) pastāvēšana un turpmākā darbība ir jautājums, kas interesē visus Eiropas iedzīvotājus, lai kurā dalībvalstī viņi arī dzīvotu, tostarp tajās, kuras eurozonai vēl tikai pievienosies. Pēc Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES eurozonas valstu ekonomika veidos 85 % no kopējā ES IKP. Tas izceļ euro centrālo lomu nākotnes ES ar 27 dalībvalstīm. Ņemot vērā tā nozīmi pasaulē, euro ir vienlīdz būtisks mūsu starptautiskajiem partneriem un investoriem.

Euro ir veiksmes stāsts daudzos aspektos, taču saistībā ar grūtajiem laikiem eurozonā, ar ko nācies saskarties gadu gaitā, tas ne vienmēr tā ir bijis. Finanšu un ekonomikas krīze, kas sākās ASV 2007.–2008. gadā, izraisīja lejupslīdi, kas Savienības sešdesmit gadu ilgajā vēsturē bija pati smagākā. Tā atklāja arī trūkumus sākotnējā EMS koncepcijā. Reaģējot uz grūtībām, dalībvalstis un ES iestādes pieņēma stingrus politiskos lēmumus ar mērķi saglabāt euro integritāti un novērst pašu ļaunāko.

Ir gūtas svarīgas atziņas un ir ieviesti jauni politikas instrumenti un institucionālās izmaiņas, kas palīdz eurozonas stiprināšanā. Pašreizējā situācija ir ievērojami uzlabojusies, taču problēmas saglabājas. Gadi, kuros bija novērojama zema izaugsme vai kuros tās nebija, ir atstājusi noturīgas zīmes Eiropas sociālajā, ekonomiskajā un politiskajā struktūrā. Daudzas valstis joprojām cīnās ar krīzes sekām, sākot no augsta bezdarba līdz lieliem valsts vai privātajiem parādiem. Lai arī vienotajai valūtai tiek pausts spēcīgs un pat pats lielākais atbalsts, tomēr pastāv arī plašākas šaubas par euro pievienoto vērtību un EMS mehānismiem.

Lai arī cik stabila EMS ir šodien, tā joprojām nav pabeigta. To, ka EMS monetārās politikas pīlārs ir labi izstrādāts, apliecina Eiropas Centrālās bankas (ECB) loma. Tomēr ekonomiskās politikas pīlārs atpaliek, un ES mērogā tas ir mazāk integrēts, kas kavē tā spēju pilnībā atbalstīt monetāro politiku un valstu ekonomikas politikas. Šī kavēšanās liecina par vajadzību palielināt politisko gribu konsolidēt EMS Savienības dimensiju. Visos līmeņos, starp dalībvalstīm, starp dalībvalstīm un ES iestādēm, un plašu sabiedrību nepieciešams vairāk uzticēšanās.

Tas liecina, ka euro vēsture ir tikko sākusies. Nevajadzētu vieglprātīgi izturēties pret vajadzību uzlabot tās struktūru. Virzīšanās atpakaļ pie tā, kas jau ticis sasniegts, nav risinājums. Piecu priekšsēdētāju 2015. gada jūnija ziņojumā tika atgādināts nepieciešamību pabeigt Eiropas EMS izveidi un tika izklāstīta turpmākā virzība līdz 2025. gadam. Tajā tika uzsākts pirmais “*padziļināšana darot*” posms, kas jāpabeidz līdz 2017. gada jūnijam. Tomēr vēl ir jāapspriež un jāpanāk vienošanās dalībvalstu starpā par pasākumiem, kas nepieciešami otrajā posmā līdz 2025. gadam.

Šādas apspriedes ir iespējamās tikai, pastāvot vienotai izpratnei par problēmām un turpmāko virzību. Gadu gaitā padziļinātu ziņojumu, runu un politisko debašu nav trūcis. Lielākoties mēs jau zinām, kas ir jādara. Tomēr progresu bieži kavē domstarpības. Daži apgalvo, ka krīzes sekas var pārvarēt tikai lielākas solidaritātes ceļā, savukārt daži uzstāj, ka turpmākas attīstības priekšnosacījums ir lielāka dalībvalstu atbildība. Tā rezultātā, par spīti iepriekšējo gadu pūliņiem, turpmāko EMS reformu pamats ir daļēji zaudēts. Tas varētu būt arī saistīts ar zināmām cerībām, kuras radīja nesenās ekonomiskā un sociālā stāvokļa uzlabošanās iezīmes. Taču mēs nevaram vienkārši atļauties gaidīt nākamo krīzi, pirms neesam kopīgi nolēmuši rīkoties.

Tā kā Eiropa spriež par savu nākotni, ir pienācis laiks aplūkot to, kas jau ir teikts un darīts. 2017. gada 1. marta Baltajā grāmatā par Eiropas nākotni tika uzsvērtas spēcīgas eurozonas nozīme 27 valstu ES nākotnē. 2017. gada 25. martā parakstot Romas deklarāciju, dalībvalstis no jauna apliecināja savu apņemšanos pabeigt EMS izveidi. Un ja arī ekonomikas vide vēl nav pietiekami iepriecinoša, mums būtu jāizmanto patlaban esošie pareizie apstākļi EMS nostiprināšanai.

Šajā pārdomu dokumentā tiek izvērsti viedokļi, kas tika pausti piecu priekšsēdētāju ziņojumā par Eiropas EMS izveides pabeigšanu, un tas veicina plašāku apspriešanos, kas tika uzsākta ar Balto grāmatu par Eiropas nākotni. Komisija to sagatavoja, pienācīgi ņemot vērā dalībvalstīs notiekošās apspriešanās un citu ES iestāžu viedokļus. Tajā aprakstīti mūsu kopīgie sasniegumi un uzdevumi, un tas piedāvā praktisku ceļu turpmākai virzībai turpmākajos gados.

Viena vienīga atbilde nepastāv. Ir nepieciešams vispārējs redzējums un noteikta veicamo pasākumu secība. Šī iespējamā turpmākā rīcība ir grafiski apkopota 1. pielikumā. Vairākos aspektos šis pārdomu dokuments ir izstrādāts precīzāk. Tas jo īpaši attiecas uz pasākumiem, kas jau ir uzsākti, apsolīti vai kas nepieciešami tuvāko divu gadu laikā. Citos gadījumos tas ir vairāk pētošs un piedāvā virkni iespēju saskaņā ar vispārējo redzējumu un nepieciešamo secību.

Daudzas diskusijas par EMS ir tehniska rakstura. Daudzas idejas šajā dokumentā lielā mērā attiecas uz pamatelementu nostiprināšanu euro “mašīntelpā”. Taču uz spēles ir liktas pavisam citas, ne tehniskas lietas: ir runa par to, lai euro dotu vairāk labuma visiem. Tam ir nepieciešama stingra politiskā iesaiste un atbalsts visos līmeņos.

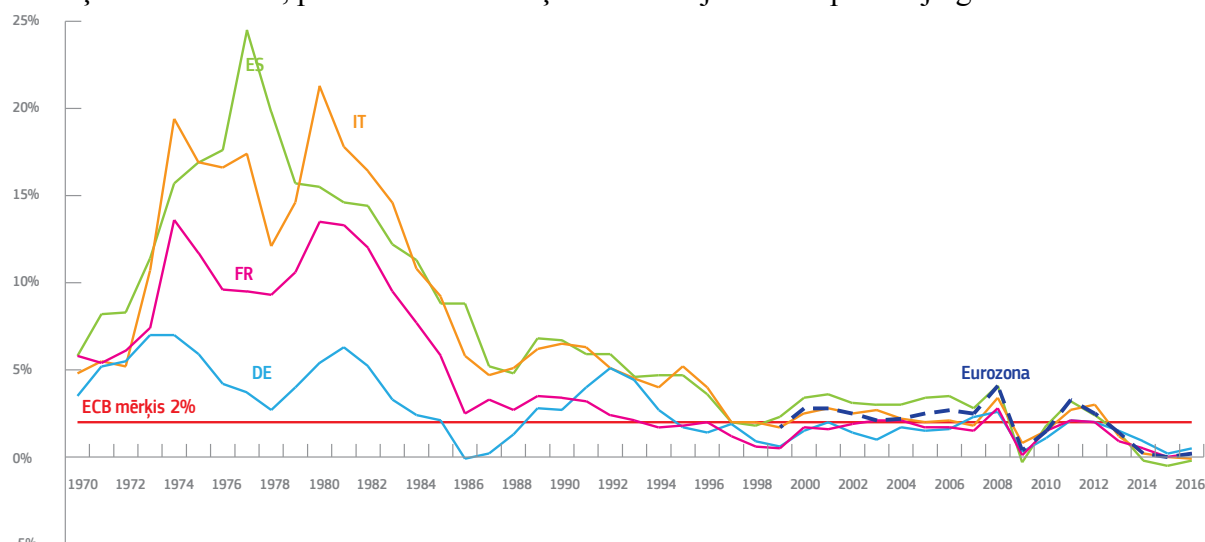
2. Euro līdzšinējā vēsture

Taustāmas priekšrocības iedzīvotājiem, uzņēmumiem un dalībvalstīm

Lielākajai daļai eiropiešu euro ir ikdiena. Pirmajai “euro paaudzei” tā ir vienīgā valūta, ko tā jēlkad ir pazinusi. Cilvēkiem ar ilgāku pieredzi prātā nāks euro atnestās pārmaiņas, un viņi būs nepastarpināti izjutuši tā sniegtās priekšrocības. Viņu hipotekārie kredīti un dzīves standarti vairs nav atkarīgi no augstas inflācijas un valūtas kursu svārstībām, kas bija raksturīgi 20. gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados. Kopš euro ieviešanas inflācija lielākoties svārstās Eiropas Centrālās bankas noteiktās atsaucē vērtības, t. i., 2 % robežās. Šķērsojot iekšējās robežas eurozonā, iedzīvotājiem vairs nav jāmaksā lielas maksas par valūtas maiņu. Viņiem vairs nav jāmaksā par naudas pārskaitījumiem vai naudas izņemšanu no bankomātiem citā eurozonas valstī.

Euro nodrošina stabilas cenas

Patēriņa cenu indekss, procentuālās izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu

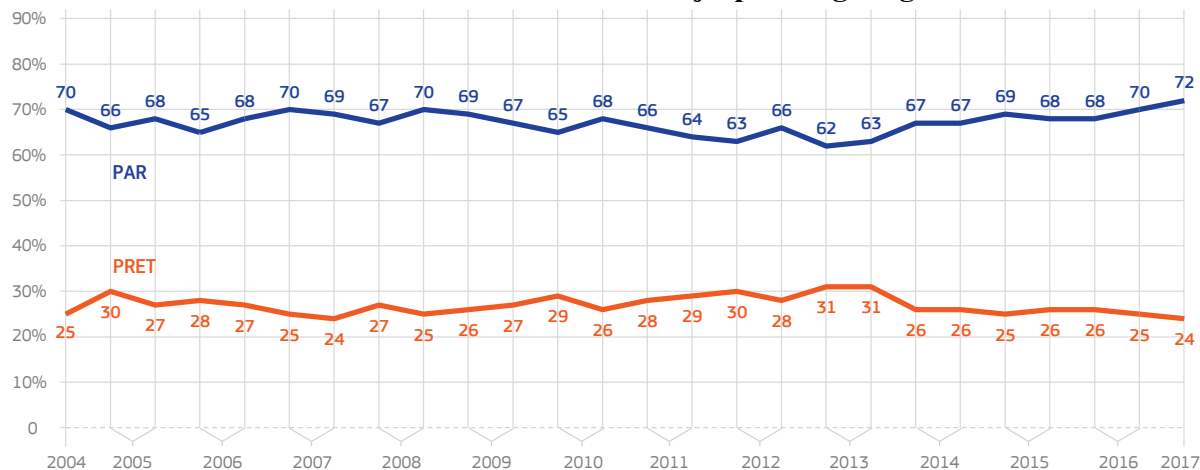
Avots: Pasaules Banka, ESAO.

Euro priekšrocības ir acīmredzamas arī Eiropas uzņēmumiem. Dalība pasaules plašākajā vienotajā tirgū un tirdzniecības blokā ir viens no lielākajiem valdzinājumiem un priekšrocībām. Vienotā valūta ir ļāvusi uzņēmumiem ietaupīt daudz laika un līdzekļu. Pateicoties tam, ka euro ir otrā lielākā rezerves valūta pasaulē, uzņēmumi aptuveni divas trešdaļas savu rēķinu par eksporta un pusi no rēķiniem par importa darījumiem sagatavo euro. Vairs nepastāv valūtas kursu riski vai darījumu izmaksas par pārrobežu operācijām. Rēķinus klientiem 19 valstīs var sagatavot vienā valūtā. Ir vieglāk un vidēji lētāk aizņemties līdzekļus no bankām vai citiem finansējuma avotiem. Pasaules mērogā šodien euro ir iespējams veikt ievērojami vairāk darījumu nekā tas jēlkad bija iespējams ar frankiem, lirām vai Vācijas markām.

Vispārējās zemās procentu likmes pēdējos gados ir ļāvušas mājāsaimniecībām un uzņēmumiem gūt labumu, ko sniedz lētāki kredīti. Tāpat eurozonas valstu valdības ik gadu ir ietaupījušas EUR 50 miljardus attiecībā uz procentu maksājumiem salīdzinājumā ar laiku pirms dažiem gadiem. Tas nozīmē papildu līdzekļus, kurus var izmantot valsts parādu samazināšanai vai publisko investīciju veicināšanai, vai investīcijām izglītībā.

Nemot vērā šīs priekšrocības, var viegli saprast, kāpēc atbalsts euro ir tik spēcīgs. Izņemot pašu smagāko brīdi finanšu krīzes kulminācijas laikā, Eirobarometra aptaujas liecina par nemainīgi stingru atbalstu vienotai valūtai starp iedzīvotājiem eurozonā, un 2017. gada aprīlī tas vidēji bija 72 %. Tas ir lielākais rādītājs kopš 2004. gada.

Sabiedrības atbalsts vienotai valūtai eurozonā ir bijis pastāvīgi augsts

Avots: Eiropas Komisija un Eirobarometrs, 2017.

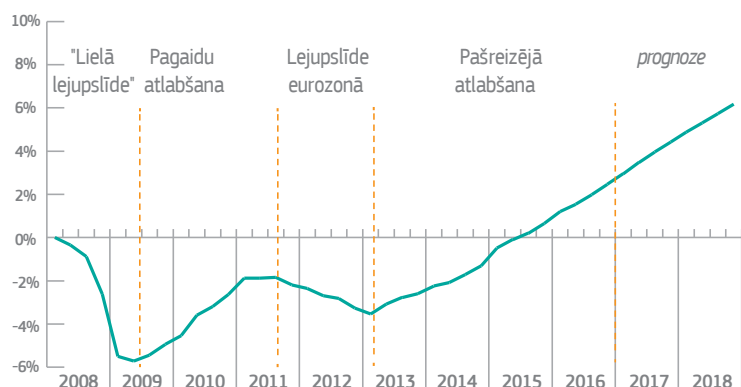
Krīzes laikā gūtās smagās mācības

Pasaules krīze, kas sākās 2007.–2008. gadā, atklāja vēl jaunās valūtas vājos punktus un eurozonu skāra īpaši smagi. Pirmās valstis Eiropā, kuras skāra globālā krīze, bija valstis ārpus eurozonas, un šķita, ka euro darbojas kā vairogs. Tomēr, lai arī vērtējumi par dažu eurozonas valstu neaizsargātību mainījās, traucējumi bija ievērojami. Vairākas dalībvalstis pieņēma skarbos lēmumus izmantot nodokļu maksātāju līdzekļus, lai sniegtu finansiālu atbalstu bankām un izvairītos no sabrukuma riska. Bankas bija nokļuvušas grūtībās pēc tam, kad iepriekšējos gados bija izveidojies ievērojams finanšu burbulis. Kopā ar mazākiem ieņēmumiem un lielākiem izdevumiem, ko izraisīja “lielā lejupslīde”, ievērojami pieauga valstu parādu apjomi, kas pirms krīzes bija mazāk nekā 70 %, bet 2014. gadā sasniedza vidēji 92 % no IKP.

Eurozona 2010.–2011. gadā piedzīvoja “pagaidu atlabšanu”, taču tā izrādījās īslaicīga. Vairākām dalībvalstīm un bankām, ņemot vērā banku un valsts finanšu mijiedarbību, kļuva arvien grūtāk aizņemties no tirgiem. Bija apdraudēta to spēja finansēt pašām sevi. Tā kā kredīti kļuva mazāk pieejami, samazinājās investīcijas. Laikposmā no 2008. gada, kad kredīti, visticamāk, pārsniedza ilgtspējīgu līmeni, līdz 2013. gadam tie saruka vairāk kā par 18 %. Strauji pieauga bezdarba līmenis. Finanšu krīze pārvērtās par reālās ekonomikas krīzi, skarot miljoniem iedzīvotāju un uzņēmumu.

Krīze jo īpaši ietekmēja ekonomikas aktivitāti, taču tā atgūstas

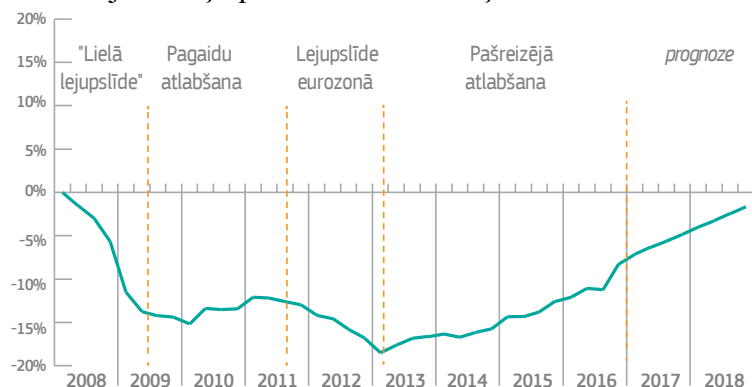
Reālā IKP līmeņa procentuālās izmaiņas eurozonā salīdzinājumā ar 2008. gadu

Avots: Eiropas Komisija

Ieilgušo ekonomikas lejupslīdi un atšķirības starp dalībvalstīm izraisīja pirmskrīzes nelīdzsvarotība un nepilnības EMS reakcijā uz lielajiem satricinājumiem. Pēkšņā kapitāla plūsmas apstāšanās atklāja nesamērīgus parādus un konkurētspējas trūkumu, kas bija uzkrājies laika gaitā. Saistībā ar sliktākām prognozēm un finansējuma trūkumu visvairāk skartajās valstīs strauji saruka investīcijas un patēriņš. Tika zaudēti miljoniem darba vietu, un darba samaksa kā viens no rīkiem konkurētspējas atjaunošanai tika pakļauta spiedienam, vēl vairāk ierobežojot mājāsaimniecību pirkjspēju. Publiskie izdevumi tajā pašā laikā tika samazināti saistībā ar vajadzību ierobežot valsts parādu pieaugumu, ņemot vērā pieaugošās tirgus šaubas par eurozonas integritāti. Reālais IKP līmenis 2013. gadā eurozonā joprojām bija par 3,5 % zemāks nekā 2008. gadā, un atklājās lielas izaugsmes atšķirības starp īpaši neaizsargātu valstu grupu un citām valstīm, un tās bija saistītas ar ievērojamām sociālajām un politiskajām izmaksām.

Investīcijas eurozonā saruka vairāku gadu garumā, un tās pieaug tikai tagad
 Investīciju līmeņa procentuālās izmaiņas eurozonā salīdzinājumā ar 2008. gadu

Avots: Eiropas Komisija

Apņēmīga rīcība ar mērķi euro atgriezt formā

Bija nepieciešama apņēmīga rīcība. Kaut gan Eiropas Centrālajai bankai ir būtiska loma krīzes seku mazināšanā, svarīgus jaunus pasākumus veica arī citas ES iestādes ar mērķi uzlabot eurozonas integritāti. 2. pielikumā apkopoti galvenie pasākumi, kas tagad, pateicoties pēdējos gados pieņemtajiem lēmumiem, ir pieejami “EMS pasākumu kopumā”.

Lielākā daļa šo pasākumu tika veikti, pastāvot spiedienam, resp., krīzes kulminācijas brīdī vai tūlīt pēc tam. Taču tie sniedza ilgtspējīgus risinājumus attiecībā uz nepilnībām EMS politikas pasākumu kopumā un iestāžu struktūrā. Piemēram, uz starpvaldību pamata tika izveidots Eiropas stabilizācijas mehānisms (ESM), lai nodrošinātu atbalstu dalībvalstīm, kuras saskaras ar finansiālām grūtībām. Tā EUR 500 miljardu lielās aizdošanas spējas palīdzēja tādām valstīm kā Spānija, Kipra un Grieķija finansēt savus publiskos izdevumus un pasargāja tās no varbūt pat lielāka kaitējuma. Eurozonas makroekonomikas un fiskālās uzraudzības noteikumi tika pastiprināti, pieņemot ES tiesību aktus – tā dēvēto “seš” un “divpaku” –, kā arī jaunu fiskālo pakta (kā daļu no starpvaldību Līguma par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā (LSKP)). ES pilnībā pārstrādāja savus noteikumus finanšu pakalpojumu jomā, laikposmā no 2009. gada pieņemot 40 tiesību aktus. Tika izveidota jauna kopējā banku uzraudzības un noregulējuma sistēma.

Daudzās dalībvalstīs tika veiktas būtiskas reformas. Kā līdzeklis tik ļoti vajadzīgās izaugsmes atjaunošanai tika veiktas reformas, sākot no izdevumiem publiskajā sektorā līdz cenu un ārpuscenu konkurētspējas veicināšanai. Citas prioritātes dažādās valstīs bija atšķirīgas. Kopumā tika veikti pasākumi ar mērķi novērst strukturālās nepilnības banku nozarē vai uzlabot darba tirgus funkcionēšanu un palīdzēt bezdarbniekiem atrast jaunu darbu. Tie ietvēra arī inovāciju un investīciju stimulu nodrošināšanu uzņēmumiem, savukārt citi pasākumi tika vērsti uz valstu pārvaldes, pensiju un aprūpes sistēmas modernizēšanu. Reformām bija vajadzīgs laiks, taču tagad tās dod rezultātus.

Šo dinamiku veicināja vēl citi ES mēroga pasākumi. Kopš pašreizējās Komisijas izveides ES politikas veidošana tika pārorientēta uz “pozitīvo trīsstūri” jeb trīs ekonomiskās politikas prioritātēm, proti, investīciju veicināšanu, strukturālajām reformām un atbildīgu fiskālo politiku. Kā vispārējais mērķis tika noteikts sociālais taisnīgums. Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgads — galvenais mehānisms, ar kura palīdzību dalībvalstis apspriež savu ekonomikas un fiskālo politiku —, tika racionalizēts, lai visos līmeņos nodrošinātu intensīvāku dialogu un priekšplānā izvirzītu eurozonas prioritātes. Tika uzsākts jauns investīciju plāns Eiropai, kas zināms arī kā “Junkera plāns”. Tā apjoms tika divkāršots, lai piesaistītu EUR 630 miljardus papildu investīciju visai ES.

Tika īstenotas vairākas citas svarīgas iniciatīvas. Vienotais tirgus tiek padziļināts kapitāla tirgu, enerģētikas un digitālajā jomā. Tas ir darbvieta, izaugsmes un inovāciju avots, un tas palīdz stabilizēt vienoto valūtu, saskaroties ar pastāvīgi mainīgo globālo ekonomikas vidi. Aptverot sfēras, sākot no jaunatnes nodarbinātības līdz cīņai pret nodokļu nemaksāšanu, un nesenā pagātnē atkal ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra izveidi tika arī veiktas jaunas iniciatīvas, lai panāktu lielāku sociālo taisnīgumu un nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomikas un sociālās jomas prioritāšu sinerģiju.

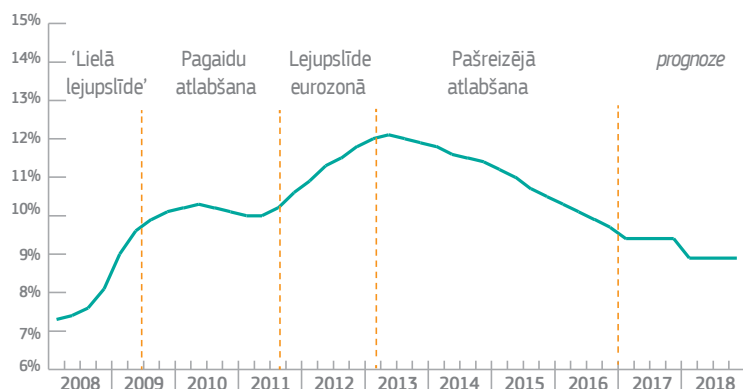
Pūliņi dod rezultātus, taču ir iespējams panākt turpmākus uzlabojumus

Progress šodien ir redzams visās frontēs. Eiropas ekonomika ir uzsākusi piekto atveseļošanās gadu, un pašlaik atlabšanu piedzīvo visas eurozonas dalībvalstis. Paredzams, ka šogad un nākamgad atlabšana lielākoties turpināsies vienmērīgā tempā. Nodarbinātība pieaug straujāk nekā tas bija tad, kad sākās krīze: kopš 2013. gada sākuma eurozonā ir izveidots vairāk nekā 5 miljoni darbvieta. Bezdarba rādītājs ir sasniedzis savu zemāko pakāpi kopš 2009. gada, un 2017. gada martā tas bija 9,5 %. Nodarbinātības līmenis, kas pārsniedz 70 %, ir tuvu rekordlielai atzīmei. Investīcijas atkal pieaug. Kopējais deficīts eurozonā ir

samazinājies no vairāk nekā 6 % (vidēji) no IKP 2010. gadā līdz 1,4 % no IKP šogad. Ir sācis sarukt arī valsts parāds eurozonā.

Bezdarba rādītājs eurozonā ir viszemākais kopš 2009. gada, taču tas joprojām ir pārāk augsts

Bezdarba rādītājs %

Avots: Eiropas Komisija

Eurozonas struktūra ir tik stabila kā nekad, taču vieglprātībai nav iemesla. Eiropas Centrālās bankas apņēmīgā rīcība, ko papildināja apņemšanās stiprināt euro un aizstāvēt tā integritāti, iepriekšējos gados ir bijusi būtiska uzlabotās veiktspējas sastāvdaļa. Pēc piecu priekšsēdētāju ziņojuma tika veikti arī vairāki citi pasākumi, kas arī apkopoti 2. pielikumā. Tomēr, kā, uzsākot savu darbu, uzsvēra pašreizējā Komisija, krīze nebūs beigusies, kamēr saglabāsies tik augsts bezdarba rādītājs. 15,4 miljoni cilvēku eurozonā joprojām ir bez darba — mums ir jāizmanto jau gūtie panākumi, lai nodrošinātu patiesi spēcīgu un ilgtspējīgu atlabšanu.

3. Stimuls Ekonomiskās un monetārās savienības izveides pabeigšanai

Par spīti vairāku gadu laikā panāktajiem būtiskajiem uzlabojumiem joprojām ir jūtamas krīzes dziļās sekas, un eurozonā pastāv problēmas. Gados, kuros bija novērojama zema izaugsme vai kuros tās nebija, radās un saasinājās ievērojamas ekonomiskās un sociālās atšķirības. Krīze arī radīja finanšu nozares sadrumstalotību eurozonas dalībvalstīs. Nepilnības joprojām pastāv valsts finanšu kvalitātē un eurozonas pārvaldībā.

Šīs reālijas — un priekšstatī par izaicinājumiem — eurozonas valstīs joprojām ir ļoti atšķirīgi. 3. pielikumā ir ietverta jaunākā informācija par eurozonas valstu ekonomikas tendencēm. Situācijas uzlabošanās ekonomikas kontekstā paver mums iespējas gūt jaunas atziņas saistībā ar pirmajiem mūsu vienotās valūtas piecpadsmit gadiem, atpazīt un labāk pārvaldīt mūsu ekonomiku savstarpējo atkarību un eurozonā nodrošināt pasākumus vēl labākai tās funkcionēšanai nākotnē.

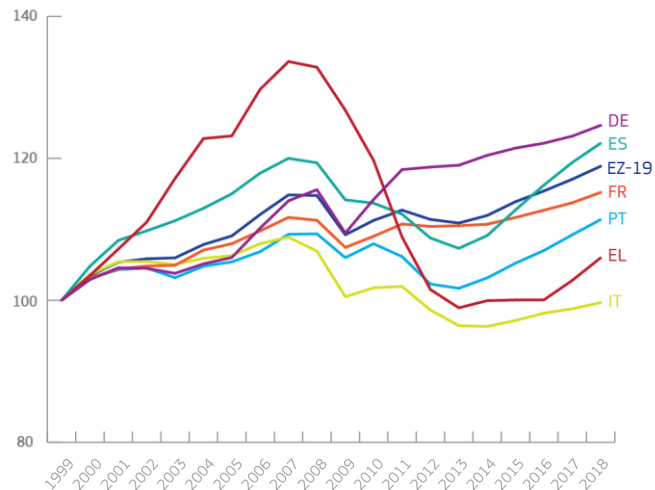
3.1. Nepieciešamība samazināt ekonomiskās un sociālās atšķirības

Konverģences tendences, kas tika novērotas pirmajos vienotās valūtas gados, ir bijušas daļēji iluzoras. Laikā pirms krīzes eurozona bija stabili pieaugošas labklājības simbols. Reālie ienākumi uz vienu iedzīvotāju eurozonā 1999.–2007. gadā pastāvīgi pieauga. To daļēji veicināja izdevīgie kreditēšanas noteikumi un plašas kapitāla plūsmas uz dalībvalstīm, kurās bija tekošā konta deficīts. Tomēr šīs plūsmas ne vienmēr pārvērtās par ilgtspējīgām investīcijām. Dažkārt tās drīzāk veicināja “burbuļus”, piemēram, nekustamā īpašuma un būvniecības nozarēs, kā arī palielināja valsts izdevumus. Pozitīvā attīstība, kas tika konstatēta iepriekšējās desmitgades sākumā, daļēji paslēpa pamatā esošās šo valstu vājās vietas. Tās jo īpaši bija saistītas ar finanšu nozari un konkurētspējas mazināšanos. Dažkārt problēmas padziļināja arī neefektivitāte darba un produktu tirgū. Finanšu tirgi un valsts iestādes šīs nepilnības laikus un pilnībā neizcēla dienasgaismā. ESM rīcībā nebija pārraudzības regulējuma, kas ļautu pārraudzīt vai koriģēt šīs nelīdzsvarotības.

2007.–2008. gada krīze iezīmēja konverģences tendences beigas un atšķirību sākumu, kas tiek novērstas tikai palēnām. Tas ir izmaksājis īpaši dārgi tajās eurozonas daļās, kas nav bijušas pietiekami spēcīgas, lai izturētu ekonomikas satricinājuma sekas. Kopumā IKP uz vienu iedzīvotāju eurozonā tikai tagad tuvojas pirmskrīzes līmenim, un ir novērojamas pazīmes, kas liecina, ka atšķirības samazinās, taču stingrs konverģences atjaunošanās process vēl nav redzams.

Reālais IKP uz vienu iedzīvotāju palielinās tikai lēnām

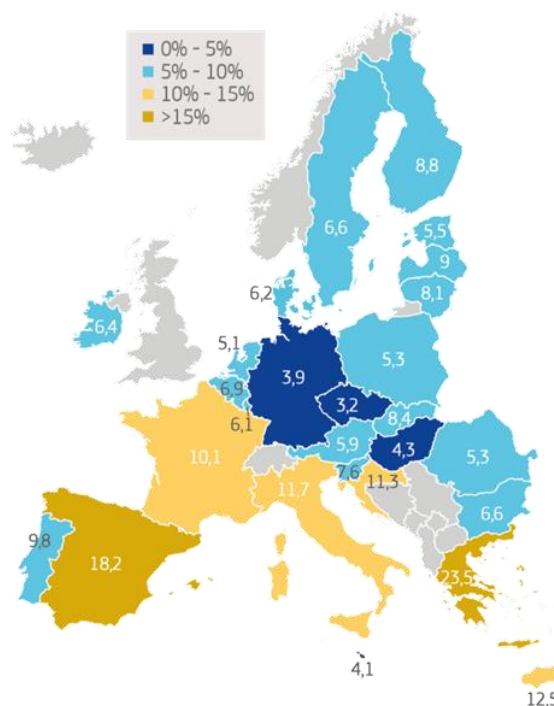
Indekss 1999. gads = 100

Avots: Eiropas Komisija

Bezdarbs kopumā samazinās, taču tā rādītāji eurozonā ir joprojām ir ārkārtīgi atšķirīgi. Dažās valstīs, piemēram, Vācijā, Nīderlandē, Igaunijā un Austrijā, bezdarba līmenis ir ļoti zems. Citās valstīs — piemēram, Spānijā vai Grieķijā, valda nepieņemami liels bezdarbs, jo īpaši jauniešu vidū, kur novērojams liels strukturālā bezdarba īpatsvars. Tas ir radījis smagas sociālās sekas, jo īpaši valstīs, kurām krīzes laikā nācās veikt visvairāk pielāgojumu. Pirmo reizi kopš Otrā pasaules kara pastāv reāls risks, ka šodienas jauno cilvēku paaudzes labklājība būs mazāka nekā viņu vecākiem. Šāda notikumu virzība ir vairojusi šaubas par ES sociālā tirgus ekonomikas un jo īpaši par EMS uzbūvi un funkcionēšanu.

Bezdarba rādītāji samazinās, bet dažādās Eiropas vietās ievērojami joprojām atšķiras
Procentuāli, 2017. gada martā.

Avots: Eiropas Komisija

Zemais investīciju līmenis gan sabiedriskajā, gan privātajā sektorā un vājās produktivitātes tendences rada turpmākas polarizācijas risku saistībā ar valstu situācijām, un tas ir liels slogs eurozonas veikspējai kopumā. Investīcijas daudzās eurozonas valstīs sāk pieaugt tikai tagad un joprojām nesasniedz ilgtermiņa tendences. Ņemot vērā investīciju pozitīvo ietekmi uz produktivitāti un izaugsmi, ilgstoši zems investīciju līmenis var izraisīt ilgtermiņa kaitējumu un pastiprināt atšķirības izaugsmes potenciālā.

Kāpēc ir jāturpina virzīties uz ekonomisko savienību?

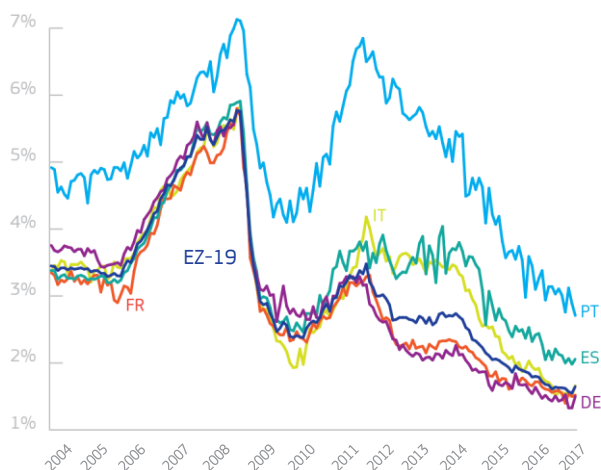
- *Pēc krīzes gadiem eurozonas ekonomikai ir jāatgriežas uz spēcīgākas izaugsmes un labklājības ceļa. Šai attīstībai ir jāiet roku rokā ar — un jāgūst labums — no ilgtspējīgas konverģences atjaunošanās visās valstīs, lai paplašinātu eiro priekšrocības visiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Ir nepieciešamas strukturālās reformas, lai modernizētu ekonomikas un lai tās būtu noturīgākas pret satricinājumiem.*

3.2. Nepieciešamība risināt atlikušos finansiālās neaizsargātības iemeslus

Krīzes laikā daļēji samazinājās finansiālā integrācija, kas bija panākta kopš euro ieviešanas. Tajā laikā starpbanku aizdevumu tirgus bija ļoti likvīds un kredītu izmaksas mājsaimniecībām un uzņēmumiem sāka virzību uz izdevīgākiem nosacījumiem visā eurozonā. Plosoties krīzei, eurozonas banku sistēma kļuva trausla. Strauji samazinājās ne tikai starpbanku aizdevumu apjoms, bet arī kredītu nodrošinājums reālajai ekonomikai. Aizdevumi MVU bija joma, kas krīzes skartajās valstīs cieta visvairāk, aizdevumu nosacījumiem kļūstot stingrākiem un aizdevumu apjomiem samazinoties. Finansēšanas nosacījumi uzņēmumiem bija ļoti atkarīgi no viņu ģeogrāfiskās atrašanās vietas. Lielā atkarība no bankām kā no finansējuma avota un relatīvā citu finansējuma avotu, piemēram, kapitāla tirgu, nepieciešamība vēl vairāk saasināja šo problēmu.

Procentu likmes aizdevumiem uzņēmējdarbībai krīzes laikā bija ļoti atšķirīgas.

Procentu likme %

Avots: Eiropas Centrālā Banka

Lai gan situācija kopš krīzes ir ievērojami uzlabojusies, eurozonā joprojām ir jūtamas saiknes starp riskiem, kas saistīti ar banku nozari, un valsts parāda līmeni. Pateicoties ES

tiesību aktiem banku jomā, kas tika pieņemti krīzes iespaidā, riski finanšu nozarē ir ievērojami samazinājušies. ES lielās bankas ir nozīmīgi palielinājušas likviditātes rezerves, un to pamatkapitāls vidēji sasniedz 13,2 % rādītāju salīdzinājumā ar 8,9 %, kas bija novērojams 2010. gadā. Taču bankām eurozonā joprojām bieži vien pieder ievērojami savas „mītnes valsts” obligāciju apjomi. Tas rada spēcīgu savstarpēju saikni starp banku un attiecīgo valstu refinansēšanas izmaksām. Tādējādi pastāv risks, ka problēmu gadījumā kādā no minētajām jomām situācija būs nestabila ne tikai publisko finanšu jomā, bet arī banku nozarē. Ir īstenotas nozīmīgas reformas, lai novērstu šos riskus, bet tā sauktā “atgriezeniskā saite” starp bankām un to valstīm joprojām ir finanšu sektora integrācijas un stabilitātes problēma.

Augsts publiskā un privātā sektora parāds, kas pārņemts no krīzes laika, kā arī ievērojams tā dēvēto “ienākumus nenesošo aizdevumu” apjoms atsevišķās banku nozares daļās joprojām ir iemesli neaizsargātībai. Ienākumus nenesoši aizdevumi ir aizdevumi, attiecībā uz kuriem jau ir iestājusies saistību neizpilde vai kuri ir tuvu saistību neizpildei, kas nozīmē, ka pastāv ļoti liela iespējamība, ka parādnieki nespēs tos atmaksāt bankām. Šādu aizdevumu īpatsvars dažu banku bilanciēs krīzes rezultātā ir palielinājies. Tas joprojām ietekmē skarto iestāžu rentabilitāti un dzīvotspēju, tādējādi apgrūtinot to spēju nodrošināt finansējumu reālajai ekonomikai. Šo aizdevumu norakstīšana notiek vai nu uz to struktūru rēķina, kuras ir to turētājas, vai arī tās ir jāsedz no akcionāru vai valsts budžeta līdzekļiem. Attiecīgās valstis apņēmīgi rīkojas, lai risinātu šo jautājumu, bet šādu aizdevumu apjoma ievērojama samazināšana, neradot papildus sociālās grūtības, ir lēns un sarežģīts process.

Neraugoties uz ievērojamiem uzlabojumiem pēdējo gados, ir nepieciešama turpmāka integrācija, lai nodrošinātu finanšu sistēmu, kas var droši izturēt jebkuru krīzi nākotnē. Lai gan finanšu sadrumstalotība ir sākusi samazināties, integrācijas pakāpe joprojām ir krietni zem pirmskrīzes līmeņa. Tas ierobežo spēju nodrošināt papildu finansējumu tik ļoti vajadzīgajām investīcijām un ierobežo kopējo spēju absorbēt iespējamās satricinājumus nākotnē.

Kāpēc ir jāturpina virzīties uz finanšu savienību?

- *Finansiālā stabilitāte eirozonā ir kļuvusi spēcīgāka. Tomēr joprojām pastāv spēcīga saikne starp bankām un to attiecīgajām valstīm, turklāt vēl aizvien turpina pastāvēt ievērojams skaits ienākumus nenesošo aizdevumu. Ir nepieciešami turpmāki pasākumi risku samazināšanai un risku pārdalei banku nozarē, lai nodrošinātu labākas finansējuma iespējas reālajai ekonomikai, tostarp caur kapitāla tirgiem. Tā sasniegšanai īpaši būtiski ir pabeigt banku savienību un kapitāla tirgu savienību.*

3.3. Nepieciešamība rast risinājumu augstajam parāda līmenim un palielināt kolektīvās stabilizācijas spējas

Krīze izraisīja strauju valsts un privātā sektora parāda līmeņa pieaugumu, kas beidzot ir ticis ierobežots, taču joprojām ir visai ievērojams. Vidēji valsts parāda līmenis eurozonā tikai septiņu gadu laikā palielinājās par 30 procentu punktiem – no 64 % līdz 94 % laikposmā no 2007. līdz 2014. gadam. Pat dalībvalstis ar relatīvi zemu deficīta un parāda līmeni pirms krīzes, piemēram, Spānija vai Īrija, izjuta spiedienu, tiklīdz parādījās bažas par finanšu nozares grūtību ietekmi uz budžetu, un strukturālās fiskālās pamatpozīcijas izrādījās sliktākas

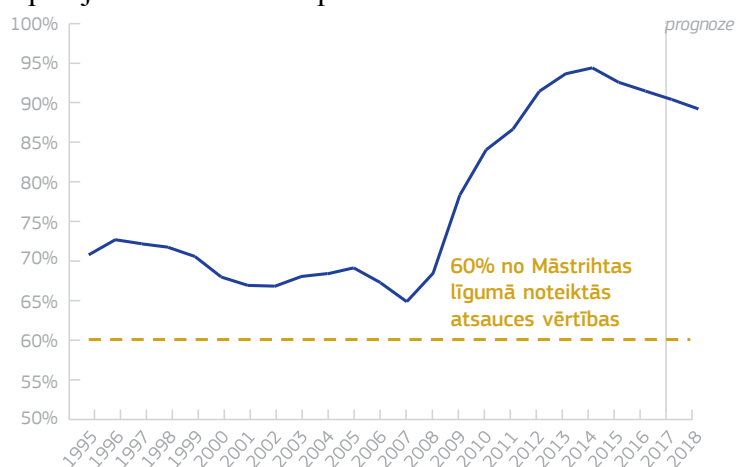
nekā galveno radītāju prognozes. Tas parādīja, ka tā laika fiskālie noteikumi ES nebija pietiekami, un bija nepieciešams ciešāk uzraudzīt arī privātā sektora parāda tendences.

Turklāt krīze atklāja atsevišķu dalībvalstu spēju robežu amortizēt lielu satricinājumu radīto ietekmi. Krīzes laikā valstu budžeti un, jo īpaši sociālās drošības sistēmas, darbojās kā “automātiski stabilizētāji”, mazinot satricinājumus. Tomēr vairākās valstīs ierobežotās fiskālās rezerves un nedrošā piekļuve tirgum valsts parāda finansēšanai nozīmēja, ka šie pasākumi nebija pietiekami, lai novērstu ekonomikas lejupslīdi. Šis ir galvenais izskaidrojums, kāpēc atlabšana laikposmā no 2011. līdz 2013. gadam norisinājās tik lēni. Tāpēc tika izveidoti vairāki jauni instrumenti, lai nodrošinātu kolektīvu finanšu palīdzību šīm dalībvalstīm. Šie instrumenti ir pierādījuši savu vērtību, kad krīze sasniedza visaugstāko pakāpi, un tagad tos būtu lietderīgi nostiprināt vai papildināt.

Paies laiks, kamēr izdosies absorbēt augsto valsts parāda līmeni, it sevišķi, ja atlabšana būs mērena un inflācija zema. Šie parāda līmeņi izraisa vairākas problēmas. Ir mazināta spēja rīkoties vēl vienas ekonomikas lejupslīdes gadījumā vai atbalstīt publisko investīciju vajadzības. Tas rada finansiālu neaizsargātību, jo īpaši, ja refinansēšanas izmaksas bankām un to attiecīgajām valstīm joprojām ir savstarpēji saistītas. Turklāt dažāda parādu līmenis rada viedokļu atšķirības par to, kā risināt jautājumus, kas ir saistīti ar valsts finansēm eurozonā kopumā. Pateicoties pēdējo gadu pūliņiem, ir redzama izteikta tendence tiekties pēc veselīgas valsts finanšu vides dažādās jomās. Taču ir absolūti nepieciešams turpināt darbu šajā virzienā visā eurozonā.

Krīzes rezultātā eurozonā ir strauji pieaudzis valsts parāds

Vispārējās valdības bruto parāds % no IKP

Avots: Eiropas Komisija

ES fiskālie noteikumi — Stabilitātes un izaugsmes pakts — gadu gaitā ir uzlaboti, jo īpaši, lai pievērstu lielāku uzmanību parāda līmeņiem. Lai gūtu panākumus ilgtermiņā, ir nepieciešama gan veselīga fiskālā politika visos valdības līmeņos, gan stingra un stabila ekonomikas izaugsme. Ir ļoti svarīgi ņemt vērā to, kas ekonomikas un budžeta ziņā ir svarīgs attiecīgajai valstij tās ekonomikas cikla konkrētajos apstākļos, kā arī novērtēt situāciju eurozonā kopumā. Īpaši ir jāizvairās no “procikliskas” fiskālās politikas, t. i., no mākslīgas izaugsmes palielināšanas, ja tas nav vajadzīgs, vai lejupslīdes apstākļos, kad ir nepieciešams pretējais. Nepieciešamība aptvertu dažādos apstākļus ir radījusi stingrākus un sarežģītākus noteikumus. Tajā pašā laikā, tā kā noteikumi nevar būt pilnīgi piemēroti ikvienai situācijai, tajos ir paredzēta zināma lemsšanas brīvība. Komisija to pēdējos gados ir izmantojusi, saņemot

ministru Padomes apstiprinājumu saviem ieteikumiem. Komisija ir arī vēl vairāk pievērsusies visas eurozonas fiskālajai situācijai kopumā.

Kāpēc ir jāturpina virzīties uz fiskālo savienību?

- *Lai vienotā valūta darbotos, ir nepieciešama:*
 - i) *stabila valsts finanšu sistēma un fiskālās rezerves, kas palīdz ekonomikai pārvarēt satricinājumus;*
 - ii) *papildinoši kopēji stabilizācijas rīki visas eurozonas līmenī;*
 - iii) *tirgus disciplīna apvienojumā ar vienotu noteikumu kopumu, kas ļautu šiem noteikumiem efektīvāk darboties un padarītu tos vieglāk saprotamus un piemērojamus.*

3.4. Nepieciešamība palielināt EMS pārvaldības efektivitāti un pārredzamību

EMS struktūras pamatā ir vienoti tiesību principi. Tie nosaka mērķus un darbības virzienu, dažādu iestāžu lomu un pilnvaru sadalījumu starp tām, kā arī starp ES un valstu līmeņiem. Tāpat tie precizē vajadzīgo ekonomikas politikas koordināciju, fiskālos noteikumus, kas jāievēro, mehānismus makroekonomisko nelīdzsvarotību novēršanai un koriģēšanai, kā arī banku savienības uzbūvi.

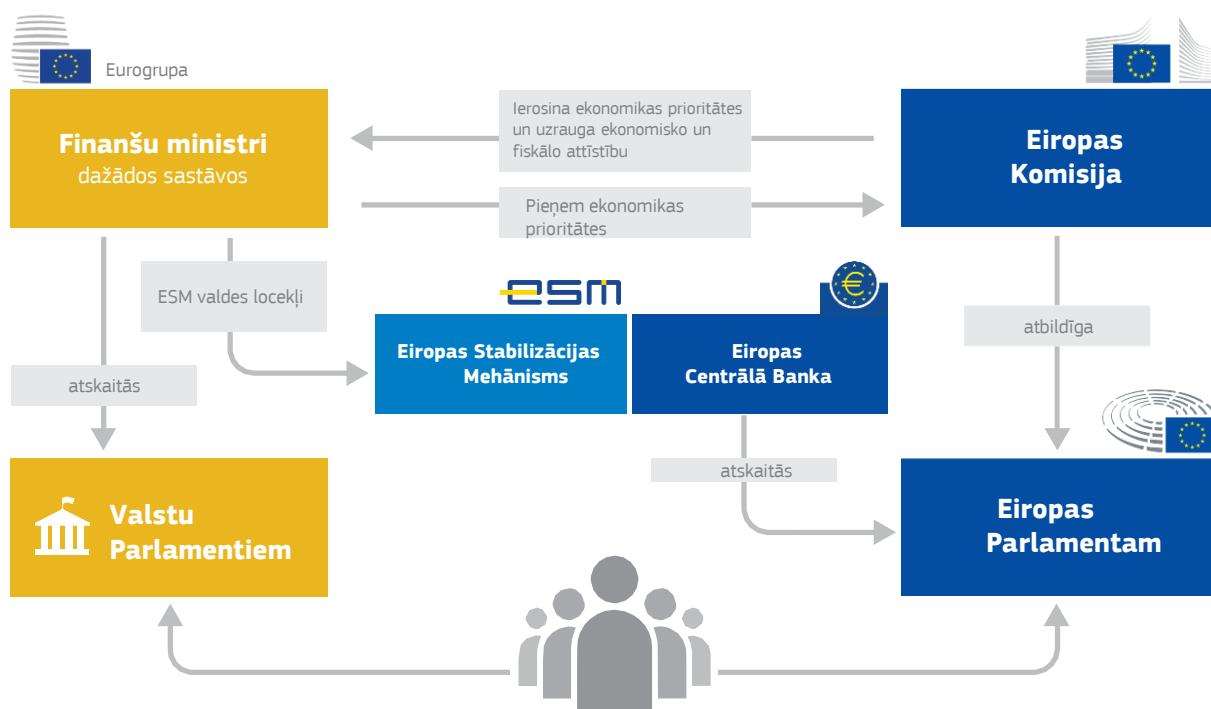
Šīs struktūras izstrāde ir notikusi pakāpeniska procesa ietvaros pēdējo trīsdesmit gadu gaitā. Kaut arī virziens bija skaidrs, vienota, vispārējā plāna pašā sākumā nebija. Kā liecina pēdējo piecpadsmit gadu pieredze, pārāk bieži ir bijuši vajadzīgi briesošas krīzes draudi, lai veidotu kopīgu izpratni un nepieciešamo politisko gribu kopīgi rīkoties, lai uzlabotu EMS uzbūvi. Tas lielā mērā izskaidro pašreizējo stāvokli, tostarp nepilnības, kas joprojām ir saglabājušās. Kopējā pārvaldība ir uzlabojusies, bet joprojām ir nepietiekama, lai eurozona varētu darboties tik labi, cik tā spēj, lai tā būtu tik reaģētspējīga uz mainīgiem ekonomiskajiem apstākļiem un ekonomikas satricinājumiem, cik tas ir nepieciešams, un lai pārvarētu neuzticēšanos dažās sabiedrības daļās. Ir redzamas trīs galvenās nepilnības.

Pirmkārt, EMS pārvaldība joprojām daudzējādā ziņā nav sabalansēta. Monetārā politika ir centralizēta eurozonas līmenī. Tomēr tā ir saistīta ar decentralizētām budžeta un nozaru politikām, kas galvenokārt atspoguļo valstu apstākļus un vēlmes. Turklāt ir novērojama vēl viena neatbilstība attiecībā uz instrumentiem: no vienas puses – stingri, nepieciešami (kaut arī bieži vien pārāk sarežģīti) fiskālie noteikumi ar iespējamām sankcijām; no otras puses – vāja ekonomikas vadība ES līmenī, izmantojot ekonomikas politiku koordinācijas procesu, tā saukto “Eiropas pusgadu”. Šāda pārvaldības uzbūve pārāk bieži ir veicinājusi progresa trūkumu attiecībā uz tik nepieciešamajām strukturālajām reformām un investīcijām. Tas rada pārmērīgu slogu monetārajai politikai, kura ir atbildīga par ekonomikas attīstības tendenču mīkstināšanu un līdzsvarošanu. Rezultātā dalībvalstis, uzņēmumi un iedzīvotāji nespēj gūt pilnīgu labumu no EMS.

Otrkārt, EMS struktūra ir jaukta sistēma, kura ir neērta un kurai ir vajadzīga lielāka pārredzamība un atbildība. Tā līdzsvaro, kaut arī nepilnīgi, Savienības iestādes un sadarbības veidus, ņemot vērā arvien pieaugošo starpvaldību struktūru skaitu un dažādo praksi (jāpiebilst, ka daudzas no šīm struktūrām ir parādījušās tieši pēc krīzes). Šī “starpniecības” pārvaldība daļēji atspoguļo uzticēšanās trūkumu starp dalībvalstīm, kā arī attiecībā pret ES iestādēm. Tas izraisa daudzas un sarežģītas “kontroles un līdzsvarošanas” darbības. Tas liecina arī par to, ka daudzi jaunie noteikumi vai struktūras tika izveidotas pēc *ad hoc* principa laika gaitā, bieži vien, lai reaģētu uz ārkārtas situācijām. Vislabāk tas redzams mijiedarbībā starp Eurogrupu, Eiropas Komisiju un Eiropas Stabilizācijas mehānismu. Kaut

arī katra iestāde un struktūra cenšas panākt lielāku leģitimitāti un atbildību, praksē tas nozīmē sarežģītu lēmumu pieņemšanu, ko kritizē par nepietiekamu pārredzamību un nesaprotamību. Jo īpaši būtu jāpalielina Eiropas Parlamenta iesaiste un demokrātiskā atbildība par eurozonas labā vai tās vārdā pieņemtajiem lēmumiem.

Eurozonas pārvaldība ir sarežģīta

Avots: Eiropas Komisija

Treškārt, eurozonas kopējās intereses joprojām nav pietiekami pārstāvētas sabiedriskās apspriedēs un lēmumu pieņemšanā. Bez kopējas izpratnes par problēmām vai nākotnes redzējuma eurozonai būs grūti pārvarēt krīzes radītās sekas, un tā nevarēs virzīties uz priekšu attiecībā uz rīkiem, kas tai vajadzīgi, lai risinātu kopīgās problēmas.

Kāpēc ir jāturpina virzīties uz labāku pārvaldību?

- *Spēcīgai EMS ir vajadzīga spēcīga pārvaldība. Pašreizējā sistēma ir pagātnes lēmumu apkopojums. Tas ierobežo kopīgo iestāžu un rīku efektivitāti un izpaužas sarežģītos un nepārredzamos pasākumos. Tas nav pietiekami, ņemot vērā vajadzību pēc lielākas konverģences un spējas aizsteigties priekšā turpmākiem satricinājumiem. Lai nostiprinātu labāku EMS struktūru, ir nepieciešama vienota izpratne par iespējamo turpmāko virzību.*

4. Pārdomas par iespējamo turpmāko virzību

Eurozonas dalībvalstis ir dažādas. Šeit nekad nevaldīs vienota pieeja vai “vienreiz un uz visiem laikiem” saskaņota kopēja izpratne par to, kā vislabāk virzīt uz priekšu EMS. Kopīgais mērķis tomēr ir stiprināt vienoto valūtu un kopīgi risināt kopīgo interešu jautājumus, kas sniedzas pāri valstu robežām. Pašreizējais uzdevums ir pāriet no idejām uz praktiskiem risinājumiem, lai noteiktu turpmāko virzību, kas būtu pragmatiska un elastīga, bet tomēr efektīva visiem.

4.1. Ekonomiskās un monetārās savienības padziļināšanas pamatprincipi

Turpmākā virzība būtu jābalsta uz četriem principiem:

- **Jaunām darbvietām, izaugsmei, sociālajam taisnīgumam, ekonomikas konverģencei un finanšu stabilitātei** ir jābūt galvenajiem mūsu ekonomiskās un monetārās savienības mērķiem. EMS nav pašmērķis.
- **Atbildība un solidaritāte, riska samazināšana un riska dalīšana iet roku rokā.** Uzlabotus riska samazināšanas stimulus un uz nosacījumiem balstītu palīdzību būtu jāapvieno ar riska dalīšanas pasākumu izstrādi, jo īpaši finanšu nozarē, un ar strukturālām reformām.
- **EMS un tās pabeigšanai ir jāpaliek atvērtai visām ES dalībvalstīm.** Ir jāsaglabā vienotā tirgus integritāte. Tas ir īpaši svarīgi, lai izveidotu labi funkcionējošu vienoto valūtu. Saskaņā ar Līgumu ir sagaidāms, ka visas ES dalībvalstis, izņemot Dāniju un Apvienoto Karalisti, agrāk vai vēlāk pievienosies euro.
- **Lēmumu pieņemšanas procesam jāklūst pārredzamākam un ir jānodrošina demokrātiskā atbildība.** Iedzīvotāji vēlas zināt, kā tiek pieņemti lēmumi, kas tos pieņem un kā tie ietekmē viņu dzīvi.

Ekonomiskās un monetārās savienības padziļināšanas pamatprincipi

Avots: Eiropas Komisija

4.2. Secība

Nemot vērā viedokļu atšķirības par dažiem no šiem jautājumiem, ir svarīgi rast plašu politisko vienprātību par to, kādā virzienā ir jādodas. Tas attiecas ne tikai uz vispārējās pieejas izstrādi, bet arī uz to, kādā secībā jāīsteno dažādie pasākumi, kas jāveic īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā. Taču runa nav par vienu, neapspriežamu reformu. Tas drīzāk ir pasākumu kopums, kas kolektīvi jāapsver un jāvirza uz priekšu. Tāpēc šeit izklāstītās idejas nav EMS uzbūves plāns nākotnei.

Šis pārdomu dokuments izvirza vairākus pasākumus un risinājumus, lai palīdzētu veidot skaidru redzējumu par padziļinātu EMS līdz 2025. gadam. Tādējādi ar šo dokumentu tiek izteikts aicinājums dalībvalstīm un ieinteresētajām personām apspriesties un vienoties par to, kādi elementi, viņuprāt, – papildus pilnīgai jau esošo institūciju un noteikumu izmantošanai – vislabāk palīdzēs mūsu vienotajai valūtai laika gaitā. Daži elementi ir neaizstājami un tos ir jāievieš ātri, lai nodrošinātu noturīgu EMS. Dažās jomās darbs jau notiek vai arī to var ātri uzsākt ar mērķi īstenot rīcību vēlākais līdz 2019. gadam. Pēc tam, līdz 2025. gadam, būs jāatrisina vairāki citi jautājumi. Tie ir izklāstīti atvērtākā veidā, un par tiem var lemt arī vēlāk, pēc tam, kad būs veikti sākotnējie pasākumi. Ir precizēti arī priekšnoteikumi, kas ir jāizpilda pirms atsevišķu pasākumu veikšanas.

Neatkarīgi no katra pasākuma konkrētā apraksta izšķiroša nozīme būs vispārīgajam ceļvedim, kurā būs skaidri noteikta pasākumu secība. Ja mūsu mērķis ir uzlabot eurozonas veikspēju, lai nodrošinātu darbvietas un izaugsmi, vienlaikus saglabājot un nostiprinot finanšu tirgus stabilitāti, papildu pasākumu, jo īpaši finanšu jomā, secība nav mazsvarīga. Ir jāievēro zināma loģika, lai izvairītos no tā, ka jaunas iniciatīvas rada jaunas neskaidrības. Lai rastu pareizo līdzsvaru, par dažiem pasākumiem vispirms būs kopīgi jāvienojas pat tad, ja to faktiskā īstenošana norisināsies vēlāk. Iespējamais plāns ir ieskicēts 1. pielikumā.

Šeit aprakstītie risinājumi cita starpā nozīmētu pasākumus trīs galvenajās jomās: pirmkārt, patiesas finanšu savienības izveides pabeigšana, otrkārt, integrētākas ekonomiskās un fiskālās savienības panākšana un, treškārt, demokrātiskās atbildības nostiprināšana un eurozonas iestāžu spēcīgāšana.

4.3. Patiesa finanšu savienība – vienlaicīga riska samazināšana un riska dalīšana

Efektīvas un stabilas EMS būtisks priekšnoteikums ir integrēta un labi funkcionējoša finanšu sistēma. Pamatojoties uz to, kas jau sasniegts pēdējo gadu laikā, ir jārod vienprātība par turpmāko virzību. Tas ietver ne tikai jau ierosinātos elementus, bet arī vienošanos par to, kādi papildu pasākumi ir jāveic no šodienas līdz 2025. gadam. Uz priekšu būs jāvirzās vienlaikus gan attiecībā uz tā sauktās “risku samazināšanas”, gan “risku dalīšanas” elementiem.

Par kuriem soļiem būtu jāvienojas līdz 2019. gadam?

Risku samazināšana

Par prioritāriem būtu jānosaka pasākumi turpmākai risku samazināšanai. Komisija kā neatliekamam soli 2016. gada novembrī ierosināja vispusīgu tiesību aktu kopumu, lai samazinātu riskus, ar ko saskaras bankas, uzlabojot prudenciālo pārvaldību un stiprinot tirgus disciplīnu. Komisija arī ierosināja pasākumus saistībā ar maksātspēju, pārstrukturēšanu un otro iespēju. Šie pasākumi ir steidzami jāpieņem.

Eiropas stratēģija attiecībā uz ienākumus nenesošiem aizdevumiem varētu palīdzēt risināt vienu no vispostošākajām krīzes radītajām sekām un atbalstīt darbības

attiecīgajās valstīs. Ja šis jautājums netiks risināts, ienākumus nenesošie aizdevumi joprojām apgrūtinās eurozonas banku nozari kopumā un turpinās būt par finanšu trausluma potenciālu iemeslu eurozonā. Padome ir nepārprotami apņēmusies līdz šā gada jūnijam panākt vienošanos par visaptverošu stratēģiju ar skaidriem mērķiem, laika grafikiem un uzraudzības mehānismu. Tomēr būs nepieciešams arī visaptverošs pasākumu kopums un praktiska īstenošana uz vietas. Stratēģijai būtu jārisina jautājums par ieņēmumus nenesošo aizdevumu pašreizējiem krājumiem un jānovērš to jauna uzkrāšanās. Tajā būtu jāiekļauj apņēmīga, koordinēta rīcība ES līmenī, un tai būtu jāaptver vairāku galveno politikas jomu elementus, piemēram, stiprināt uzraudzības praksi, veikt pasākumus, lai izveidotu sekundāro tirgu ienākumus nenesošiem aizdevumiem, reformēt valstu tiesisko regulējumu un pievērsties strukturāliem jautājumiem, un turpināt banku nozares pārstrukturēšanu.

Eiropas pusgada ietvaros Komisija regulāri izvērtē problēmas dalībvalstu finanšu nozarēs. Šie izvērtējumi ļauj nepieciešamības gadījumā pieņemt konkrētus reformu ieteikumus, lai samazinātu riskus, kas apdraud finanšu stabilitāti, vai uzlabot finansējuma pieejamību. Tādā pašā veidā Komisija pašlaik veic salīdzinošo novērtēšanu, lai gūtu skaidrību par aizdevumu piedziņas iezīmēm un maksātspējas sistēmām, kas ietekmē banku bilances. Šie pasākumi palīdz novērst riskus valsts banku sistēmās, un tos varētu vēl vairāk pastiprināt (sk. arī 4.4. iedaļu turpmāk).

Banku savienības izveides pabeigšana

Neatrisināti ir palikuši divi svarīgi banku savienības elementi, kas ļautu paralēli virzīties uz priekšu jautājumā par riska dalīšanu, proti: kopējais fiskālā atbalsta mehānisms vienotajam noregulējuma fondam un Eiropas noguldījumu apdrošināšanas sistēma (ENAS). Par šiem jautājumiem ir jāvienojas pēc iespējas drīzāk – vēlams līdz 2019. gadam – lai tos varētu pilnībā ieviest un tie varētu sākt darboties līdz 2025. gadam. Abi elementi ir būtiski, lai mazinātu saikni starp bankām un valsts finansēm. Komisijas 2015. gada novembra paziņojumā “Ceļā uz banku savienības izveides pabeigšanu” un Padomes 2016. gada jūnija ceļvedī banku savienības izveides pabeigšanai jau ir izklāstīti nepieciešamie pasākumi, par kuriem šajā sakarā jau ir panākta vienošanās.

ENAS nodrošinātu labāku aizsardzību ietaupījumiem noguldījumu kontos, turklāt vienādā mērā visā eurozonā. Tādējādi ENAS nodrošinātu spēcīgāku un vienotāku apdrošināšanas segumu visiem individuālajiem noguldītājiem banku savienībā. Komisija ar ENAS priekšlikumu nāca klajā 2015. gada novembrī, un sarunas par to joprojām turpinās.

Uzticams fiskālā atbalsta mehānisms vienotajam noregulējuma fondam ir īpaši svarīgs, lai ES banku noregulējuma satvars būtu efektīvs un lai izvairītos no izmaksām nodokļu maksātājiem. Saskaņā ar šo satvaru banku noregulējumu finansē banku akcionāri un kreditori, kā arī vienotais noregulējuma fonds, ko savukārt priekšfinansē banku nozare. Nopietnu problēmu gadījumā, kas varētu vienlaikus ietekmēt vairākas bankas, finansēšanas vajadzības varētu tomēr pārsniegt fondā pieejamos līdzekļus. Tāpēc kā galējais līdzeklis pēc iespējas ātrāk ir nepieciešams fiskāli neitrāls finansiālais atbalsts noregulējuma fondam. Dalībvalstis jau 2013. gada decembrī apņēmas izveidot kopēju atbalsta mehānismu un atkārtoti apstiprināja šo mērķi 2015. gadā. Tagad to vajadzētu ieviest bez kavēšanās.

Nemot vērā kopējā atbalsta mehānisma īpašo nozīmi potenciālu krīžu gadījumā, to būtu jāizstrādā, ievērojot konkrētas iezīmes. Tam vajadzētu būt: pietiekami lielam, lai tas varētu pildīt savu lomu; ātri iedarbināmam; un fiskāli neitrālam, lai nodrošinātu, ka nozare atmaksā visas iespējamās izmaksas no fonda un valsts resursu izmantošana ir ierobežota. Tas nozīmē

arī to, ka pēc definīcijas šeit nav vietas valstu apsvērumiem vai segmentācijai. Attiecībā uz finansiālo un institucionālo sistēmu būtu jāizvairās no nevajadzīgām izmaksām.

Šajā saistībā var apsvērt divus risinājumus:

- **No efektivitātes viedokļa** iepriekšminētos nosacījumus varētu izpildīt, **paredzot Eiropas Stabilizācijas mehānisma (ESM) kredītlīniju vienotajam noregulējuma fondam.** ESM piemīt vajadzīgā aizdevumspēja, zināšanas par tirgus operācijām un kredītspēja, kas nepieciešamas, lai efektīvi pildītu vienotā atbalsta mehānisma funkciju. Tomēr iespējams būtu jāprecizē dažas ESM lēmumu pieņemšanas procedūras un tehniskie noteikumi, lai varētu laicīgi iedarbināt atbalsta mehānismu un nodrošināt maksimālu vienotā noregulējuma fonda izmaksu efektivitāti.
- **Mazāk efektīva iespēja būtu aizdevumi vai garantijas, ko vienotajam noregulējuma fondam vienlaicīgi nodrošinātu dalībvalstis.** Šāda pieeja varētu radīt grūtības izmantot piesaistītos līdzekļus krīzes gadījumā, tādējādi brīdī, kas tad visvairāk ir vajadzīgs, tas, iespējams, būtu mazāk efektīvs. Kaut arī atbalsta mehānismam ilgtermiņā būtu jāklūst fiskāli neitrālam, dalībvalstīm tik un tā vajadzēs refinansēt sniegto finansiālo atbalstu. Iespējamās arī īstenošanas problēmas, ja katrai dalībvalstij būs jāparaksta nolīgums ar vienoto noregulējuma valdi.

Kapitāla tirgu savienības īstenošana

Progress attiecībā uz kapitāla tirgu savienības (KTS) izveidi ir ļoti svarīgs, lai palīdzētu nodrošināt novatoriskus, ilgtspējīgus un dažādus finansējuma avotus mājaimniecībām un uzņēmumiem, piemēram, palielinot piekļuvi riska kapitāla vai pašu kapitāla finansējumam un samazinot uzsvāru uz parādu. Kapitāla tirgu savienība pati par sevi palielinās riska dalīšanu caur privāto sektoru un vispārējo finanšu nozares noturību. Tādējādi tā veicinās arī makroekonomisko finanšu stabilitāti plašākā nozīmē ekonomikas satricinājumu gadījumā. Tas attiecas uz visām ES dalībvalstīm, bet paši svarīgi tas ir tieši eurozonai. Kapitāla tirgu savienības izveidi Komisija ir noteikusi par vienu no savām prioritātēm, un šajā nolūkā ir veikti jau vairāki pasākumi. Taču šis darbs tagad ir kļuvis vēl svarīgāks nekā jebkad iepriekš. Situācija, kurā Eiropas lielākais finanšu centrs gatavojas izstāties no vienotā tirgus, padara uzdevumu izveidot kapitāla tirgu savienību vēl sarežģītāku, bet vēl jo svarīgāku.

Integrētāks uzraudzības satvars, kas nodrošinātu finanšu nozares noteikumu vienotu īstenošanu, un centralizētāka uzraudzības izpilde ir īpaši nozīmīgi. Kā teikts piecu priekšsēdētāju ziņojumā, pakāpeniski stiprinot uzraudzības satvaru, būtu iespējams izveidot vienu Eiropas kapitāla tirgu uzraudzītāju.

KTS ir izdevība stiprināt mūsu vienoto valūtu, taču tā nozīmē būtiskas izmaiņas. Lai gūtu panākumus, ir absolūti nepieciešama Eiropas Parlamenta, Padomes un visu ieinteresēto personu cieša apņemšanās. Regulējuma reforma ir tikai daļa no pārmaiņām, kas vajadzīgas, lai radītu jaunu finanšu ekosistēmu, kas ir patiesi integrēta un mazāk atkarīga no banku finansējuma. Kapitāla tirgu savienības izveide ir process, kurā vajadzīga pilnīga visu pušu iesaistīšanās, ietverot uzņēmumus, investorus un uzraudzītājus. Ir jārisina atlikušie šķēršļi KTS pabeigšanai, piemēram, nodokļu noteikumi vai maksātnespējas procedūras, tostarp arī valstu līmenī.

Ārpus banku savienības un kapitāla tirgu savienības robežām

Lielāka banku bilanču diversifikācija varētu palīdzēt risināt problēmu saistībā ar savstarpējo saikni starp bankām un to „mītnes valstīm”. Viena no iespējām, kā veicināt lielāku diversifikāciju, varētu būt tā saukto ar valsts obligācijām nodrošināto vērtspapīru ieviešana. Šie finanšu instrumenti, kurus pašlaik apspriež Eiropas Sistēmisko risku kolēģija, ir vērtspapīroti finanšu produkti, kurus varētu izdot komerciāla struktūra vai iestāde. Šeit nebūtu vajadzīga kopīgošana starp dalībvalstīm. To izmantošana varētu sniegt taustāmus ieguvumus, palielinot banku bilanču diversifikāciju un veicinot privātā sektora riska dalīšanu. Ņemot vērā šo vērtspapīru novatorisko raksturu, iespējams, ka to izdošana būtu jāattīsta tikai pakāpeniski. Kaut arī izmaiņas vērtspapīroto aktīvu regulējumā varētu palīdzēt izveidot šāda veida produktu tirgu, pamatā esošo valsts obligāciju regulējumā izmaiņas nebūtu vajadzīgas. Vēl viena iespēja ilgtermiņā veicināt diversifikāciju, kā aprakstīts turpmāk, būtu mainīt valsts parāda regulējumu.

Soļi finanšu savienības pabeigšanai

Riska samazināšana un banku noturības uzlabošana	
2016. gada novembris Banku pakete Banku noteikumu vienotā kopuma stiprināšana un turpmāki risku samazinoši pasākumi	✓ izdarīts ▶ sarunas risinās Eiropas Parlamentā un Padomē
Izstrādāt ienākumus nenesošo aizdevumu stratēģiju četrās nozīmīgākajās politikas jomās : i) uzraudzība, ii) sekundārie tirgi, iii) strukturālie jautājumi (tostarp maksātspēja), iv) banku sistēmas pārstrukturēšana	▶ apņemšanās vienoties par stratēģiju ECOFIN Padomē 2017. gada jūnijā
Banku savienības trīs pīlāru pabeigšana	
Vienotais uzraudzības mehānisms	✓ pilnībā darbojas
Vienotais noregulējuma mehānisms Vienotā noregulējuma valde + Vienotais noregulējuma fonds pilnībā kopīgots līdz 2025. gadam	✓ Vienotā noregulējuma valde ir izveidota un darbojas ▶ Vienotā noregulējuma fonda fiskālā atbalsta mehānisms vēl jāizveido
Eiropas noguldījumu apdrošināšanas sistēma	▶ sarunas risinās Eiropas Parlamentā un Padomē
Kapitāla tirgu savienības izveide	
Rīcības plāna vidusposma pārskatīšanas īstenošana, lai veicinātu kapitāla tirgu integrāciju un izveidotu pilnīgu kapitāla tirgu savienību līdz 2019. gadam	▶ notiek
Eiropas Uzraudzības iestāžu pārskatīšana – pirmie soļi virzībā uz vienu Eiropas kapitāla tirgu uzraudzītāju	▶ notiek
Ārpus banku savienības un kapitāla tirgu savienības robežām	
Banku bilanču diversifikācijas veicināšana, piemēram, izmantojot ar valsts obligācijām nodrošinātus vērtspapīrus	▶ tiek izvērtēta

Avots: Eiropas Komisija

Kādi soļi būtu jāapsver pēc 2019. gada?

Pēc 2019. gada ir jāpievēršas vairākiem vidēja termiņa papildus pasākumiem. Šādiem pasākumiem ir jāietver pastāvīgu apņemšanos pabeigt KTS un pilnīgu ENAS īstenošanu. Tomēr tie varētu ietvert arī iespējamus turpmākus soļus attiecībā uz tā saukto Eiropas drošo aktīvu¹ izstrādi eurozonā un valsts obligāciju regulējumu.

¹ Lai gan nav tādu aktīvu vai ieguldījumu, kas būtu pilnīgi droši, jēdzienu „droši aktīvi” izmanto attiecībā uz instrumentiem, kas ir uzticami un pievilcīgi vērtības uzglabātāji.

Drošiem aktīviem ir būtiska nozīme mūsdienu finanšu sistēmās. Ir notikušas diskusijas par to, ka eurozonai ir vajadzīgi kopīgi droši aktīvi, kas būtu salīdzināmi ar ASV Valsts kases obligācijām. Ierobežots un asimetrisks šādu aktīvu piedāvājums var nelabvēlīgi ietekmēt finansējuma pieejamību ekonomikā un tā izmaksas. Vairumā finanšu sistēmu droši aktīvi parasti ir valsts obligācijas.

Eiropas drošie aktīvi būtu jauns parāda vērtspapīru kopīgas emisijas finanšu instruments, kas stiprinātu integritāti un finanšu stabilitāti. Tomēr eurozonas drošo aktīvu izstrāde raisa vairākus sarežģītus juridiskus, politiskus un institucionālus jautājumus, kas būtu sīki jāizpēta. Spraigas diskusijas norisinās arī par parādu kopīgošanu, jo īpaši ņemot vērā bažas, ka tādējādi vājinātos stabila valsts politiku stimuli. Komisija turpinās apsvērt dažādas iespējas ieviest drošus aktīvus eurozonā, lai veicinātu diskusijas par šādu aktīvu iespējamo uzbūvi.

Eiropas drošie aktīvi

Eurozona ir tik pat liela ekonomika kā ASV, un tās finanšu tirgus ir līdzīga izmēra, bet eurozonas mērogā netiek piedāvāti droši aktīvi, kas būtu līdzvērtīgi ASV valsts kases piedāvājumiem. Gluži otrādi, atsevišķas eurozonas dalībvalstis emitē obligācijas ar atšķirīgām riska iezīmēm, radot asimetrisku drošo aktīvu piedāvājumu. Pieredze rāda, ka stresa situācijās pašreizējā valsts obligāciju tirgus struktūra un banku lielā atkarība no to attiecīgajām valstīm ir pastiprinājusi tirgus svārstības, ietekmējot finanšu nozares stabilitāti, atstājot taustāmas un daudzveidīgas sekas uz eurozonas dalībvalstu reālo ekonomiku.

Eiropas drošie aktīvi, kas denominēti euro un emitēti pietiekamā apjomā, lai kļūtu par atsaucē punktu Eiropas finanšu tirgiem, varētu radīt daudzus ieguvumus finanšu tirgiem un Eiropas ekonomikā. Tie jo īpaši varētu palīdzēt diversificēt banku aktīvus, uzlabot likviditāti un monetārās politikas transmisiju, un tie palīdzētu mazināt saikni starp bankām un valstīm.

Pēdējos gados tika ierosināti vairāki priekšlikumi ar dažādām iezīmēm – sākot no pilnīgas līdz daļējai kopīgai emisijai, gan pamatojoties uz kopīgošanu, gan bez kopīgas atbildības. Lai potenciālie ieguvumi varētu īstenoties, jebkādas turpmākas pārdomas šajā sarežģītajā jomā būtu jākoncentrē uz šādu instrumentu nepieciešamajām iezīmēm.

Izmaiņas valsts obligāciju regulējumā ir vēl viens apspriežams jautājums, kas mazinātu banku un valsts sasaisti, bet kam būtu būtiska ietekme uz eurozonas finanšu sistēmas darbību. Valsts parāda regulējums ir politiski un ekonomiski sarežģīts jautājums. Tāpat kā citās attīstītajās ekonomikās ES banku nozares tiesību akti pašlaik kā vispārēju principu paredz bezrisku statusu valsts obligācijām. To pamato ar šo obligāciju īpašo lomu, sniedzot finansējumu valsts izdevumiem un nodrošinot zema riska aktīvus finanšu sistēmā attiecīgajā valstī. Tajā pašā laikā šāds režīms nesniedz nekādu stimulu bankai diversificēt tās turējumā esošos finanšu instrumentus papildus tās mītnes valsts obligācijām. Mainoties šim režīmam, eurozonas bankas, ļoti iespējams, varētu uz to reaģēt, strauji samazinot to turējumā esošo valsts obligāciju apjomu. Tas varētu apgrūtināt attiecīgās mītnes valsts finanšu sistēmas darbību. Turklāt tas potenciāli ietekmētu arī finanšu stabilitāti visā eurozonā. Tajā pašā laikā šāda reforma, ja to īsteno pārdomāti un pakāpeniski, varētu palielināt stimulus valdībām samazināt riska profilu, kas saistīts ar to valsts obligācijām.

Abu pasākumu tālākai īstenošanai būtu nepieciešams kopīgs politisks lēmums par abiem minētajiem aspektiem. Tomēr jebkurā gadījumā, un lai izvairītos no iespējamās negatīvas

ietekmes uz finanšu stabilitāti, jo īpaši svarīgi ir pabeigt īstenot vēl neatrisinātos elementus saistībā ar banku savienību un kapitāla tirgu savienību, pirms valsts obligāciju regulējuma izmaiņu īstenošana kļūst reāla. Ja mēs vēlamies nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus Eiropas finanšu nozarē, būtiska būtu arī vienošanās pasaules līmenī.

4.4. Panākot konverģences atjaunošanos integrētākā ekonomiskā un fiskālā savienībā

Stingras ekonomiskās un sociālās konverģences atjaunošanās trūkuma dēļ ir nepieciešama ātra un efektīva rīcība. Progress ekonomikas konverģences jomā ir īpaši svarīgs eurozonas darbībai, taču tas ir tikpat svarīgs arī visai Eiropas Savienībai kopumā.

Piecu priekšsēdētāju ziņojumā atzīts, ka noturīgāku ekonomikas un sociālo struktūru konverģence dalībvalstīs ir būtisks elements sekmīgai EMS darbībai ilgtermiņā. Ekonomikām ar vienotu valūtu īpaši svarīga ir tāda ekonomikas struktūra, kas būtu pietiekami reaģētspējīga satricinājumu gadījumā, neradot ekonomikas vai sociālās problēmas. Strukturāli – noturīgākas tautsaimniecības labāk iztiek ne tikai ekonomikas satricinājumu laikā, bet arī vispār plašākā nozīmē. Taču lielāka noturīgu ekonomikas struktūru konverģence ir vienlīdz svarīga arī tām dalībvalstīm, kuras paredz nākotnē pievienoties eurozonai.

Dažādas konverģences koncepcijas:

Reāla konverģence: Virzība uz augstu dzīves līmeni un līdzīgu ienākumu līmeni ir ļoti svarīga, lai sasniegtu Savienības mērķus, kas ietver ekonomikas un sociālo kohēziju, kā arī līdzsvarotu izaugsmi, cenu stabilitāti un pilnīgu nodarbinātību.

Nomināla konverģence: Nominālie rādītāji, piemēram, procentu likmes, inflācija un valūtas maiņas kurss, valsts budžeta deficīts un parāda rādītāji, tiek izmantoti jau kopš Māstrihtas līguma. Būtisku pamatmērķu izpilde ir priekšnoteikums, lai kļūtu par eurozonas dalībvalsti.

Cikliska konverģence: Cikliskā konverģence nozīmē, ka valstis ir vienā un tajā pašā uzņēmējdarbības cikla posmā, piemēram, virzībā uz augšu vai uz leju. Tas ir svarīgi attiecībā uz EMS, jo vienotas monetārās politikas veidošana ir grūtāka un, iespējams, mazāk efektīva, ja valstis atrodas ļoti atšķirīgos ekonomikas cikla posmos — dažām vajadzēs ierobežojošāku/ekspansīvāku politiku nekā citām.

Noturīgu ekonomikas struktūru konverģence nenozīmē politiku un situāciju saskaņošanu visās jomās. Nav iespējams visos gadījumos piemērot vienu metodi tādas EMS ietvaros, kas izveidota no dalībvalstīm ar dažādām ekonomikas iezīmēm un dažādos ekonomikas attīstības līmeņos – no nobriedušām lielām ekonomikām, kā Vācija, Francija un Itālija, līdz mazām ekonomikām, kuras vēl tikai cenšas ieņemt atbilstošu trajektoriju, kā lielākā daļa dalībvalstu, kuras pievienojās ES 2004. gadā vai vēlāk. Tomēr tas nozīmē, ka ir jāpanāk vienošanās par kopīgu pieeju. Tas ir galvenais jautājums, par ko dalībvalstīm ir jādiskutē, jo dažādās konverģences koncepcijas ietver dažādus īstenošanas instrumentus.

Kāds instrumentu kopums ir vajadzīgs atjaunotajam konverģences procesam?

Meklējot risinājumus, kā panākt lielāku konverģenci, eurozonas dalībvalstis varētu nolemt stiprināt tos elementus, kas jau ir pieejami: ES līmeņa satvara, ekonomikas politikas koordinācija un finansējuma izmantošana. Tās varētu arī nolemt uzlabot eurozonas makroekonomikas stabilizācijas spēju, kas palīdzētu novērst turpmākas atšķirības nākotnes satricinājumu gadījumā. Visiem šiem pasākumiem par labu nāktu lielāka spēju veidošana.

ES līmeņa satvara izmantošana konverģences panākšanai

Eiropas ekonomikas integrācija nodrošina pareizo satvaru konverģencei. Vienotais tirgus, tostarp brīvas preču, pakalpojumu, kapitāla un personu pārvietošanās garantija, ir varens integrācijas un kopējas izaugsmes un labklājības virzītājspēks visās dalībvalstīs. Vienotais tirgus, ko papildina digitālais vienotais tirgus un enerģētikas savienība, apvienojumā ar banku un kapitāla tirgu savienību, nodrošina vienotu pamatsatvaru konverģencei Eiropas Savienībā, tostarp eurozonas valstīs. Dalībvalstu apņemšanās padziļināt un stiprināt vienoto tirgu ir būtiska, lai gūtu pilnīgu labumu.

Ekonomikas politikas koordinācijas stiprināšana

Valstu politikas ir svarīgas konverģencei, bet efektivitātes palielināšanai ārkārtīgi būtiska ir to koordinācija Eiropas pusgada ietvaros. Daudzas politikas jomas, kurām ir izšķiroša nozīme ekonomikas noturības veidošanā, joprojām galvenokārt atrodas dalībvalstu pārziņā, piemēram, nodarbinātība, izglītība, nodokļu un sociālās labklājības sistēmas uzbūve, preču un pakalpojumu tirgi, publiskā pārvalde un tiesu sistēma. Eiropas pusgads var un tam arī turpmāk vajadzētu būt par galveno dzinēju, lai spertu papildu soļus ceļā uz spēcīgāku konverģenci un efektīvāku minēto politikas virzienu koordināciju gan attiecībā uz eurozonas valstīm, gan citām ES dalībvalstīm. Ceļā uz labākiem darba un dzīves apstākļiem daudziem šiem politikas virzieniem jaunu ievirzi sniegs Eiropas sociālo tiesību pīlārs. Tajā izklāstīti vairāki pamatprincipi un tiesības godīgu un labi funkcionējošu darba tirgu un labklājības sistēmu atbalstam. Dalībvalstu uzņēmējdarbības nodokļu regulējuma vienādošana, kā paredzēts saskaņā ar ierosināto kopējā konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi, palīdzētu stimulēt konverģenci, sekmējot pārrobežu tirdzniecību un investīcijas.

Pirms 2019. gada varētu vēl vairāk pastiprināt Eiropas pusgada procesu. Balstoties uz pēdējo divu gadu pūliņiem, Komisija izskatīs veidus, kā:

- vēl vairāk veicināt sadarbību un dialogu ar dalībvalstīm, iesaistot arī valstu parlamentus, sociālos partnerus, valstu produktivitātes padomes un citas ieinteresētās personas, lai nodrošinātu lielāku vietējo atbildību un veicinātu labāku reformu īstenošanu;
- vēl lielāku uzmanību pievērst kopējai eurozonas dimensijai, paredzot nozīmīgāku lomu eurozonas ieteikumiem. Tas nodrošinātu labāku saikni starp reformu vajadzībām no eurozonas mēroga perspektīvas un valstu valdību reformu prioritātēm;
- ciešāk sasaistītu ikgadējo Eiropas pusgada procesu ar valstu valdību pieeju reformām, kam lielākoties ir daudzgadu raksturs.

Šādi uzlabojumi varētu dot dalībvalstīm skaidru priekšstatu par pastāvošajām atšķirībām un līdzekļiem, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu pienācīgu konverģenci.

Turklāt piecu priekšsēdētāju ziņojums paredz oficiālu un saistošu konverģences procesu, kura pamatā ir saskaņoti standarti. Šādu standartu kopums varētu ietvert pasākumus, ar kuriem uzlabo publisko izdevumu kvalitāti; ieguldījumus izglītībā un apmācībā; veido atvērtākus un konkurētspējīgākus produktu un pakalpojumu tirgus, un izstrādā godīgas un efektīvas nodokļu un pabalstu sistēmas. Tos varētu apvienot ar minimālajiem sociālajiem standartiem, kā to paredz Eiropas sociālo tiesību pīlārs. Šādu standartu saistošais raksturs varētu kļūt pieņemams tikai tad, ja būtu iespējams stiprināt to ievērošanu, izmantojot spēcīgu saikni ar saistītām reformām, ES fondu izmantošanu un piekļuvi iespējamai makroekonomikas stabilizācijas funkcijai. Konverģences progress

uzraudzību varētu iekļaut Eiropas pusgada uzraudzības sistēmā, balstoties uz jau izveidotajiem īstenošanas rezultātu apkopojumiem un kritērijiem.

Saiknes stiprināšana starp valstu reformām un esošo ES finansējumu

Pašreizējā ES finanšu shēmas plānošanas periodā no 2014. – 2020. gadam tika ieviesta spēcīgāka saikne starp Eiropas pusgada prioritātēm un Eiropas strukturālo un investīciju (ESI) fondu izmantojumu. Izstrādājot valstu un reģionālās programmas, ko līdzfinansē šie fondi, dalībvalstīm ir jārisina visi attiecīgie konkrētām valstīm adresētie ieteikumi. Spēkā esošie noteikumi ļauj Komisijai prasīt dalībvalstīm pārskatīt programmas un ierosināt tajās grozījumus. Tas varētu būt nepieciešams, lai atbalstītu jaunu attiecīgo Padomes ieteikumu īstenošanu vai lai maksimāli palielinātu izaugsmi un ESI fondu ietekmi uz konkurētspēju.

Kaut arī ESI fondu izmantošana ir svarīga atsevišķām dalībvalstīm, lai sekmētu ekonomisko un sociālo konvergenci, ES budžets nav paredzēts tam, lai pildītu makroekonomikas stabilizācijas funkciju. Attiecībā uz dažām ekonomikām ESI fondiem ir būtiska stabilizējoša loma, jo īpaši ekonomikas lejupslīdes laikā, jo tie nodrošina pastāvīgu un paredzamu finansējuma plūsmu. Tomēr ES budžeta stabilizējošo ietekmi uz eurozonu kopumā būtiski ierobežo tā izmērs (tikai gandrīz 1 % no ES kopējā IKP). Turklāt ES budžets ir vairāk vērsts uz to, lai sekmētu konvergenci laika gaitā (šobrīd vairāk nekā septiņu gadu laikposmā), un tajā nav īpaši paredzēts ņemt vērā eurozonas specifiskās vajadzības.

Lai stiprinātu saikni starp EMS mērķiem saistībā ar reformām un konvergenci un ES fiskālajiem instrumentiem, **vajadzētu apsvērt šādas iespējas:**

- **Kā pirmo soli līdz 2019. gadam varētu apsvērt veidus, kā stiprināt stabilizācijas iezīmes pašreizējā ES budžetā.** To varētu panākt, piemēram, sistemātiskāk modulējot līdzfinansējuma likmes atbilstoši ekonomiskajiem apstākļiem dalībvalstīs. Tomēr ir arī jāatzīst, ka, ņemot vērā ierobežoto ES budžeta apmēru, salīdzinot ar lielāko daļu dalībvalstu ekonomikām, vispārējās makroekonomiskās stabilizācijas iespējas, ko piedāvā šāda pieeja, joprojām pēc definīcijas ir ierobežotas (citas makroekonomikas stabilizācijas iespējas skatīt turpmāk).
- **Raugoties nākotnē, lai veicinātu konvergenci, būtu jāstiprina saikne starp politikas reformām un ES budžetu.** To varētu panākt vai nu ar īpašu fondu, kas stimulētu dalībvalstis veikt reformas, vai ar izmaksām no ESI fondiem vai to daļas, ar nosacījumu, ka ir gūti panākumi, īstenojot konkrētas konvergenci veicinošas reformas. Reformu īstenošanu uzraudzītu Eiropas pusgada ietvaros. Tuvākajās nedēļās kā daļu no turpmākiem pasākumiem pēc Baltās grāmatas par Eiropas nākotni Komisija publiskos pārdomu dokumentu par ES finanšu nākotni.

Makroekonomikas stabilizācijas funkcija

Piecu priekšsēdētāju ziņojumā ir paredzēts eurozonā izveidot arī makroekonomikas stabilizācijas funkciju.

- **Pamatprincipi.** Kopīga stabilizācijas funkcija eurozonai sniegtu vairākas priekšrocības. Nopietnu asimetrisku satricinājumu gadījumā tā papildinātu valsts budžeta stabilizācijas funkcijas. Tā arī ļautu raitāk īstenot kopējo fiskālo politiku

eurozonā neparastos apstākļos, kad monetārā politika sasniedz tās robežas. Šādas funkcijas pamatprincipi, kā norādīts piecu priekšsēdētāju ziņojumā, joprojām ir spēkā. Minētajai funkcijai nebūtu jārada pastāvīgi pārvedumi, nebūtu jāsamazina bezrūpīgas rīcības risks un nebūtu jādublē Eiropas Stabilitātes mehānisms (ESM) kā krīzes pārvaldības instrumenta funkcija. Tā būtu jāizstrādā ES tiesiskā regulējuma ietvaros, un tajā varētu piedalīties visas ES dalībvalstis. Būtu jānosaka strikti nosacījumi, kā piekļūt stabilizācijas funkcijai, un šie nosacījumi jābalsta uz skaidriem kritērijiem, kā arī jāīsteno nepārtraukta stabila politika, kas rada lielāku konvergenci eurozonā. Būtu jānodrošina arī atbilstība ES fiskālajiem noteikumiem un plašākai ekonomikas uzraudzības sistēmai. Ikvienā lēmumā par šāda instrumenta izveidi būtu pienācīgi jāņem vērā iespējamie juridiskie ierobežojumi.

- **Iespējamie mērķi.** Makroekonomikas stabilizācijas funkcija eurozonā var izpausties dažādi. Sabiedriskās apspriedēs tiek izskatīti vairāki veidi, kā izstrādāt stabilizācijas funkciju, tostarp veidojot eurozonas fiskālās spējas. Divas galvenās jomas, kurās varētu apsvērt šādas funkcijas izmantošanu, būtu publisko ieguldījumu aizsardzība no ekonomiskās lejupslīdes un bezdarba apdrošināšanas shēma gadījumos, kad pēkšņi pieaug bezdarba līmenis. Būs jāizpēta, vai dažus modeļus būtu nepieciešams atspoguļot nākamajā ES daudzgadu finanšu shēmā (DFS).
- **Finansēšana.** Izstrādājot minēto iespējamo funkciju, dalībvalstīm būtu arī jālemj par tās finansēšanas mehānismu. To darot, tās varētu nolemt izmantot jau esošos instrumentus, piemēram, ESM, veicot tajā vajadzīgās juridiskās izmaiņas, vai arī ES budžetu, ja minētie elementi tiktu iekļauti nākamajā DFS. Dalībvalstis varētu arī nolemt izstrādāt jaunu šiem konkrētajiem mērķiem paredzētu instrumentu, izmantojot īpašu finansējuma avotu, piemēram, valstu iemaksas, kuru pamatā ir daļa no IKP vai PVN, vai arī ienākumi no akcīzes nodokļa, nodevām vai uzņēmumu nodokļiem. Makroekonomikas stabilizācijas īpašības būtu atkarīgas arī no spējas aizņemties līdzekļus.

Komisija izskatīs konkrētas iespējas attiecībā uz makroekonomikas stabilizācijas funkciju eurozonā. Tas veicinās diskusiju par šādas funkcijas īpašajām iezīmēm un sagatavos Komisiju un dalībvalstis šādas funkcijas ieviešanai vēlākais līdz 2025. gadam.

Dažādas iespējas attiecībā uz stabilizācijas funkciju

Eiropas Investīciju aizsardzības shēma ļautu ekonomikas lejupslīdes laikā aizsargāt investīcijas plašākā nozīmē, atbalstot valstu līmenī skaidri noteiktas prioritātes un jau ieplānotus projektus vai pasākumus, piemēram, infrastruktūras vai prasmju attīstību. Ekonomikas lejupslīdes laikā publiskās investīcijas parasti ir pirmais postenis valsts budžetā, kas tiek samazināts. Tas daudzkāpš ekonomikas krīzes ietekmi, un pastāv risks radīt pastāvīgu negatīvu ietekmi uz izaugsmi, nodarbinātību un ražīgumu. Ar aizsardzības shēmu, kas varētu izpausties kā finanšu instruments, investīciju projektus varētu turpināt. Tā rezultātā uzņēmumi un iedzīvotāji krīzes varētu pārvarēt ātrāk un ar mazākiem zaudējumiem.

Eiropas bezdarba pārapdrošināšanas shēma darbotos kā “pārapdrošināšanas fonds” attiecībā uz valsts bezdarbnieku atbalsta shēmām. Bezdarba pabalsti ir svarīga sociālās drošības tīkla daļa, un to izmantošana palielinās ekonomikas lejupslīdes laikā, kad resursus ierobežo vajadzība apturēt fiskālo deficītu. Shēma sniegs lielāku rīcības brīvību attiecībā uz dalībvalstu publiskajām finansēm un palīdzēs izkļūt no krīzes ātrāk un noteiktāk. Tomēr

bezdarba pārapsūrošināšanas shēmas ieviešanai, iespējams, būtu vajadzīga zināma iepriekšēja darba tirgus politikas un īpašību konverģence.

***Fonds nebaltām dienām** varētu uzkrāt līdzekļus regulāri. Maksājumus no fonda izmaksātu pēc diskrecionāra ieskata, lai mazinātu lielus satricinājumus. Tā iedarbība būtu līdzīga abu iepriekš minēto iespēju iedarbībai. Tomēr Fonds nebaltām dienām stingri ierobežotu savus maksājumus uzkrāto iemaksu apmērā. Tādēļ tā spējas varētu būt pārāk mazas lielu satricinājumu gadījumā. Alternatīvi, šim fondam varētu būt spēja aizņemties līdzekļus. Tas būtu jāpapildina ar iezīmi, kura skaidri paredz uzkrāt ietaupījumus citā laikā un ierobežo parādsaistības.*

Pašlaik tiek apspriesta arī iespēja izveidot īpašu eurozonas budžetu. Dažas idejas neaprobežojas ar finansēšanas mehānismu un nav domātas tikai, lai mazinātu ekonomikas satricinājumus. Eurozonas budžets varētu nodrošināt plašākus mērķus, aptverot gan konverģenci, gan stabilizāciju, un tam būtu vajadzīga stabila ieņēmumu plūsma. Tas drīzāk varētu būt ilgāka termiņa mērķis, ņemot vērā arī attiecības ar vispārējo ES budžetu laika gaitā un to, ka eurozonas valstu skaits arvien palielinās.

Spēju veidošana

Tehniskajai palīdzībai ir būtiska nozīme, lai atbalstītu spēju veidošanu un veicinātu konverģenci dalībvalstīs. Nesen Komisijas ietvaros izveidotais Strukturālo reformu atbalsta dienests papildina spēkā esošos atbalsta instrumentus, piemēram, ESI fondu tehniskās palīdzības instrumentu, kas darīts pieejams no ES budžeta. Komisija sniedz papildu praktisku palīdzību, organizējot dalīšanos ar labas prakses piemēriem, salīdzinoši novērtējot un savstarpēji izvērtējot dalībvalstu politikas rezultātus un atbalstot kopīgu principu izstrādāšanu attiecībā uz politikas pieeju tādās jomās kā investīciju nosacījumi, administratīvās spējas un pensiju reformas. Visi šie centieni palīdz atbalstīt konverģenci un progresu virzībā uz noturīgākām ekonomikas struktūrām visā ES.

Nākotnē varētu paplašināt ES spēju sniegt tehnisko palīdzību, lai palīdzētu dalībvalstīm īstenot mērķtiecīgas reformas, kurām ir būtiska nozīme konverģences nodrošināšanā un noturīgāku ekonomikas struktūru veidošanā. Šī tehniskā palīdzība varētu palīdzēt uzlabot ES budžeta efektīvu izmantošanu reformu atbalstam.

4.5. EMS struktūras un demokrātiskās atbildības stiprināšana

Kādam jābūt EMS politiskajam un tiesiskajam regulējumam?

EMS var kļūt spēcīgāka tikai tad, ja dalībvalstis piekrīt vienotā tiesiskā regulējumā dalīt kompetenci un pieņemt kopīgus lēmumus eurozonas jautājumos.

Ir iespējami vairāki modeļi: ES līgumi un ES iestādes, starpvaldību pieeja vai abu apvienojums, kā tas jau notiek pašlaik. Būtu jābūt skaidram, ka turpmākā politiskā integrācija būtu jāīsteno pakāpeniski. Tai vajadzētu notikt līdztekus un papildinot citus konkrētus pasākumus EMS izveides pabeigšanai, ieviešot nepieciešamās juridiskās izmaiņas ES līgumos vai starptautiskos līgumos, piemēram, fiskālajā paktā un ESM līgumā, ar politiskajiem ierobežojumiem, ko šis process ietver.

Ir paredzēts, ka attiecīgie fiskālā pakta noteikumi ir jāiestrādā ES tiesību aktos. Par to vienojās 25 ES dalībvalstis, kad tās noslēdza Līgumu par stabilitāti, koordināciju un

pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā (*LSKP*). Nevienā no ES tiesību aktiem nav paredzēta ESM līguma integrācija ES tiesiskajā regulējumā, bet tā varētu būt nepieciešama atkarībā no dalībvalstu izvēlēta turpmāko instrumentu un finansēšanas mehānismu modeļa.

Visbeidzot, EMS nākotnei izšķirīgi svarīgas ir attiecības starp eurozonas valstīm un pārējām ES dalībvalstīm. Komisija uzskata, ka EMS nākotnes veidošana ir visu dalībvalstu interesēs. Tas izraisa debates par lēmumu pieņemšanas procesu. Daži apgalvo, ka ir jānosaka mehānismi, kas dotu eurozonas dalībvalstīm iespēju savstarpēji un Eiropas Parlamentā pieņemt lēmumus, kā arī stiprinātu Eurogrupu. Šis politiskais jautājums varētu kļūt mazāk problemātisks, kad laika gaitā eurozonai pievienosies vairāk dalībvalstu. Līdz tam laikam ir būtiski nodrošināt pārredzamību attiecībā pret dalībvalstīm, kas pašlaik nav eurozonas dalībnieces, par turpmākiem EMS padziļināšanas pasākumiem.

Kā veicināt eurozonas vispārējās intereses?

Spēcīgāka EMS nozīmē arī, ka iestādēm jāņem vērā eurozonas vispārējās intereses, jāiesniedz vajadzīgie priekšlikumi un jādarbojas tās vārdā.

Starp Komisiju un Eurogrupu varētu izveidot jaunu līdzsvaru. Komisija ir – un tai arī turpmāk jābūt – atbildīga par Savienības vispārējo interešu sekmēšanu kopumā. Papildus, turpmāki eurozonas integrācijas pasākumi var pieprasīt pārskatīt līdzsvaru starp tās galvenajiem dalībniekiem, proti, Komisiju un Eurogrupu un tās priekšsēdētāju. Viens no attīstības scenārijiem varētu būt lēmumu pieņemšanas pilnvaru piešķiršana Eurogrupai, un tas savukārt pamatotu pilnas slodzes pastāvīga priekšsēdētāja iecelšanu. Ilgtermiņā, ņemot vērā pieaugošo eurozonas relatīvo apmēru Savienībā, Eurogrupu galu galā varētu pārveidot par Padomes tipa struktūru. Turklāt varētu apvienot pastāvīgā Eurogrupas priekšsēdētāja un Komisijas locekļa, kas atbildīgs par EMS, funkcijas.

Spēcīgāka eurozonas iekšējā pārvaldība būtu jāatspoguļo, cenšoties panākt arvien vienotāku eurozonas ārējo pārstāvību. Eiropas Centrālās bankas priekšsēdētājs ir vadošais speciālists pasaules mērogā un jau ir izteicis atbalstu monetārajai politikai un euro. Tomēr starptautiskajās finanšu iestādēs, piemēram, SVF, eurozona joprojām nav pārstāvēta vienoti. Šī sadrumstalotība nozīmē, ka eurozona ir ievērojami vājāk pārstāvēta politiskā un ekonomiskā līmenī, jo katra dalībvalsts darbojas atsevišķi, nepārstāvot kopējās intereses. Dalībvalstīm būtu jāpieņem Komisijas izteiktais priekšlikums līdz 2019. gadam apvienot to pārstāvību, lai līdz 2025. gadam panāktu patiesi vienotu ārējo pārstāvību SVF.

Kā nostiprināt demokrātisko atbildību?

EMS izveides pabeigšana nozīmē arī lielāku demokrātisko atbildību un lielāku pārredzamību visos pārvaldības līmeņos par to, kurš pieņem kādus lēmumus un kad. Eiropas Parlamentam un valstu parlamentiem nepieciešamas pietiekamas uzraudzības pilnvaras, ievērojot atbildības principu tajā līmenī, kurā tiek pieņemti lēmumi.

Pašlaik ES līgumos nav daudz informācijas par demokrātisko atbildību eurozonas jautājumos. Komisija par šiem jautājumiem uztur ļoti efektīvu regulāru dialogu ar Eiropas Parlamentu, tostarp par jautājumiem, kas saistīti ar Eiropas pusgadu un Stabilitātes un izaugsmes paktu. Lai panāktu tūlītējus uzlabojumus, abas iestādes līdz 2018. gada beigām šo praksi varētu apstiprināt oficiāli. Šādus pasākumus varētu attiecināt arī uz citām iestādēm un struktūrām, kas pieņem lēmumus vai darbojas eurozonas vārdā, piemēram, uz Eurogrupu, kuras dalībvalstis joprojām būtu atbildīgas arī savu valstu parlamentu priekšā.

Pamatojoties uz šiem pasākumiem, varētu noslēgt vienošanos par eurozonas demokrātisko atbildību, kuru līdz nākamajām Eiropas Parlamenta vēlēšanām, kas notiks 2019. gada jūnijā, parakstītu visi iepriekš minētie dalībnieki. Pēc tam šo vienošanos varētu integrēt ES līgumos.

Kādas iestādes un noteikumi vajadzīgi pilntiesīgai EMS?

EMS ir oriģināla struktūra, un tai nav jākopē citi starptautiski vai valstu modeļi. Tomēr EMS optimālai darbībai būtu vajadzīgas turpmākas institucionālās pārmaiņas, kuru mērķis būtu pabeigt tās struktūras izveidi.

Sabiedriskās apspriedēs tiek apspriesta eurozonas fiskālās iestādes izveide. Komisija jau patlaban veic galvenos ekonomikas un fiskālās uzraudzības uzdevumus. Varētu paredzēt, ka EMS padziļināšanas vēlākā posmā ES tiesiskā regulējuma ietvaros vairākas pilnvaras un funkcijas varētu pārgrupēt vienotā ietvarā. Eurozonas un tās dalībvalstu ekonomikas un fiskālo uzraudzību varētu uzticēt eurozonas fiskālajai iestādei, izmantojot atbalstu, ko sniedz Eiropas Fiskālā padome; tāpat šī iestāde varētu koordinēt iespējamu Eiropas drošu aktīvu izdošanu un pārvaldīt makroekonomikas stabilizācijas funkciju.

Fiskālās iestādes uzdevums būtu sagatavot lēmumus un īstenot tos eurozonas līmenī. Lai nodrošinātu pienācīgu līdzsvaru attiecībā uz pilnvarām, lēmumu pieņemšanas pilnvaras tiktu piešķirtas Eurogrupai. Jo vairāk lēmumu tiks pieņemti eurozonas līmenī, jo nozīmīgāks kļūs jautājums par to, kā garantēt lielāku parlamentāro kontroli pār kopējiem ekonomikas, fiskālajiem un finanšu instrumentiem un politikas virzieniem. Eurogrupas locekļi tāpat kā to dalībvalstu finanšu ministri arī turpmāk atskaitās valstu parlamentiem.

Fiskālā iestāde varētu apvienot esošās pilnvaras un pakalpojumus, kas pašlaik ir sadrumstalotas starp dažādām iestādēm un struktūrām, tostarp ESM, pēc tam, kad tas būtu integrēts ES tiesiskajā regulējumā. Tā varētu būt ES finanšu ministra pārziņā, kas būtu arī Eurogrupas/ECOFIN priekšsēdētājs.

Tiek apspriesta arī ideja par Eiropas Monetāro fondu, kura mērķis būtu attiecībā uz finanšu stabilitāti dot eurozonai lielāku neatkarību no citām starptautiskām iestādēm. Dalībvalstīm vajadzētu turpināt apspriest šo jautājumu un izlemt, kādi būtu šā fonda mērķi, uzbūve un finansējums. Eiropas Monetārais fonds, protams, balstītos uz ESM, kas ir kļuvis par galveno instrumentu iespējamo krīžu pārvaldīšanai eurozonā un kas būtu jāintegrē ES tiesiskajā regulējumā. Eiropas Monetārā fonda funkcijas tādējādi ietvertu vismaz pašreizējos dalībvalstīm paredzētos likviditātes palīdzības mehānismus, un, iespējams, nākotnē izstrādājamu banku savienības kopīgo atbalsta mehānismu.

Eurozonas iespējamās fiskālās iestādes un Eiropas Monetārā fonda galvenās funkcijas

Treknrakstā: darbības, kas jau tiek īstenotas pašreizējā struktūrā

Avots: Eiropas Komisija

Spēcīgāka ekonomikas, fiskālā un finanšu integrācija laika gaitā ļautu arī pārskatīt ES fiskālo noteikumu kopumu. Kamēr daži uzskata, ka noteikumi pašlaik ir nepietiekami stingri, citi uzskata, ka tie ir pārmērīgi ierobežojoši. Tomēr visi ir vienprātīgi, ka tie ir kļuvuši pārāk sarežģīti, šādi apgrūtinot līdzdalību un to efektīvu īstenošanu. Laika gaitā lielāka integrācija, paredzot atbilstošus aizsardzības pasākumus un labāku veidu, kā pārvaldīt savstarpējo ekonomisko atkarību, kā arī stingrāka tirgus disciplīna ļautu vienkāršot fiskālos noteikumus.

5. Secinājumi

Euro ir liels sasniegums, un Eiropas iedzīvotāji to stingri atbalsta. Mums tas jāciena un jāsaglabā. Taču tas joprojām ir tālu no ideāla, un ir nepieciešamas reformas, lai palīdzētu tam sasniegt vēl labākus rezultātus mūsu visu labā. Tam vajadzīga politiska apņēmība, vadība un drosmē.

No pēdējiem piecpadsmit gadiem ir gūtas svarīgas atziņas, un ekonomiskā situācija uzlabojas. Tomēr būtu kļūdaini uzskatīt, ka *status quo* ir apmierinošs. Euro nav ne iemesls, ne *vienīgais* risinājums problēmām, ar ko pašlaik saskaras Eiropas iedzīvotāji. Tomēr euro rada īpašas iespējas un pienākumus, kas mums ir pilnībā jāapzinās. Globalizētā pasaulē tas mums sniedz priekšrocības, ko valstu valūtas un ekonomika katra par sevi nevarētu sniegt. Tas mūs aizsargā pret valūtas kursa svārstībām pasaules mērogā un ir nozīmīgs dalībnieks pasaules valūtas tirgos. Tas nodrošina ES iekšējā tirgus raitu funkcionēšanu. Tas ir labākais veids, kā pasargāt mūsu uzkrājumus un pensijas pret inflāciju.

Arvien vairāk pieaug apzināšanās, ka ir vajadzīgi turpmāki pasākumi virzībā uz ekonomiskās un monetārās savienības izveides pabeigšanu. Lai turpinātu darbu, vispirms ir svarīgi vienoties par mērķi un galvenajiem principiem attiecībā uz turpmāko virzību. Mērķim būtu jābūt skaidram: euro ir jānostiprina sava loma kā kopīgas labklājības, kā arī ekonomiska un sociāla nodrošinājuma avotam, balstoties uz iekļaujošu un līdzsvarotu izaugsmi un cenu stabilitāti.

Nemot vērā veicamā uzdevuma nozīmīgumu, tā izpildei ir vajadzīga pareiza secība. 2025. gads nav tālā nākotnē. Komisija ierosina divu posmu pieeju. Kopsavilkums ir sniegts 1. pielikumā.

Pirmais posms ilgs līdz 2019. gada beigām. Šis laiks būtu jāizmanto, lai pabeigtu banku savienības un kapitāla tirgu savienības izveidi ar tiem elementiem, kas ir pieejami jau pašlaik. Tas ietver vienotā noregulējuma fonda finanšu atbalsta mehānismu, pasākumus, kuru mērķis ir vēl vairāk mazināt riskus finanšu sektorā, un Eiropas noguldījumu apdrošināšanas sistēmu. Varētu izmēģināt arī vairākus jaunus instrumentus, piemēram, labākas ekonomiskās un sociālās konverģences standartus. Pakāpeniski tiktu uzlabota demokrātiskā atbildība un EMS struktūras efektivitāte.

Otrajā posmā, t. i., no 2020.–2025. gadam, tiktu pabeigta EMS struktūras izveide. Tas ietvertu vērienīgākus pasākumus, kas papildinātu finanšu savienības izveidi, iespējams, ieviešot drošus Eiropas aktīvus un pārmaiņas valsts obligāciju regulējumā. Varētu paredzēt arī fiskālās stabilizācijas funkciju. Tādējādi iestāžu struktūra varētu tikt būtiski mainīta.

Ar šo pārdomu dokumentu ikviens tiek aicināts paust savu viedokli par mūsu ekonomiskās un monetārās savienības nākotni, kas ir daļa no plašākas apspriešanās par Eiropas nākotni. Turpmākā rīcība jābalsta uz plašu vienprātību, un tajā jāņem vērā paredzamās pasaules mēroga problēmas. Šajā sakarā diskusijā par EMS nākotni ieguldījumu sniedz arī pārdomu dokumenti par Eiropas sociālo dimensiju un globalizācijas sniegto iespēju izmantošanu, kā arī gaidāmais pārdomu dokuments par ES finanšu nākotni.

Ir pienācis laiks pragmatismu vērtēt augstāk nekā dogmas, un izvēlēties tiltu būvēšanu, nevis savstarpēju neuzticību. Piecpadsmit gadus pēc euro ieviešanas, desmit gadus pēc tam, kad iestājās krīze, mums ir pienācis laiks no jauna pārdomāt, kur mūsu Savienībai jābūt nākamajā desmitgadē, un veidot šādas nākotnes kopīgu pamatu.